

de Kanttekening

MEI 2026 | DEKANTTEKENING.NL | PRIJS €7,49

Vrij, moedig & inclusief

Hoe oorlog het denken van tien vrouwelijke filosofen beïnvloedde

Hoe stop je racisme op
het sportveld? Met duidelijke
regels van de club

Oud-diplomaat Alon Liel:
'Ik groeide op zonder enige
kennis over de Palestijnen'

Inhoudsopgave

de Kanttekening MAGAZINE

COLOFON

Mei 2026
Jaargang 9 - nr. 97

UITGEVER
De Kanttekening B.V.

HOOFDREDACTEUR
Mehmet Cerit

REDACTIE EN EINDREDACTIE
Tayfun Balcik, Mariska Jansen,
Majorie van Leijen en Erik Prins

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE
Tayfun Balcik, Ewout Klei, Mehmet
Cerit, Arnon Grunberg, Kirsten van
den Hul, Mariska Jansen, Arjan van
Westen, Kaya Bouman, Thomas von
der Dunk, Abdelkader Benali, Caner
Mert, Fitria Jelyta, Erik Prins, Rani
al Raji, Tahira Shah, Anne-Rose
Hermer, Leontine Vreeke, Nilgün
Yerli, Tineke Bennema, Abdurehim
Gheni Uyghur

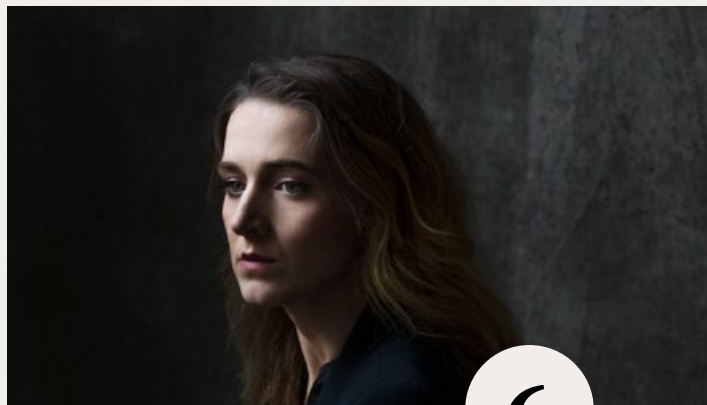
BEELD COVER
Gescinska Alicja-
© Thomas Van Haute

CONTACT / INFORMATIE
010-2013740
info@dekanttekening.nl
www.dekanttekening.nl

Vrij, moedig & inclusief

De uitgave van dit blad wordt
mede mogelijk gemaakt door:

IMAA Accountancy & Advies B.V

6

Hoe oorlog het denken van tien vrouwelijke filosofen beïnvloedde

● OP DE COVER

De zaak Lumumba verbindt gekoloniseerde mensen

20

● WERELD

● OP DE COVER

06 Hoe oorlog het denken van tien
vrouwelijke filosofen beïnvloedde

● SAMENLEVING

08 Militairen bewaken Joodse wijk in
Antwerpen. 'Ik wil dat Joden zich veilig
voelen'

11 Freedom fries of: bloederige kluchten –
Arnon Grunberg

12 Hoe stop je racisme op het sportveld?
Met duidelijke regels van de club

15 Als de schaamte van kant wisselt –
Kirsten van den Hul

16 Ben jij twee minuten stil op 4 mei?
We vroegen het ons panel

18 Mag een journalist partij kiezen?

19 Waarom zouden journalisten hun
woorden verzachten? – Tayfun Balçik

● WERELD

20 De zaak Lumumba verbindt
gekoloniseerde mensen

● NIEUW IN NEDERLAND

24 Nieuw in Nederland – nieuws

33

‘Het Westen kijkt toe hoe Libanon bloedt’

● OPINIE

Miet Ooms en Professor Soortkill in gesprek over veranderende taal

● KUNST & CULTUUR

42

47

‘Ik vecht niet alleen voor de vrijheid van Oeigoeren’

● OPINIE

● WERELD

- 26 Kritiek op Israëlische doodstrafwet: ‘Extra instrument om Palestijnen te doden’
- 28 Oud-diplomaat Alon Liel: ‘Ik groeide op zonder enige kennis over de Palestijnen’

● COLUMN

- 31 Noem mij maar Ismaël – Abdelkader Benali
- 32 De VVD stimuleert actief de olie- en asielcrisis – Thomas von der Dunk

● OPINIE

- 33 ‘Het Westen kijkt toe hoe Libanon bloedt’
- 34 ‘Moslimhaat is normaal geworden’

● WERELD

- 36 Jesse van Schaik vaart mee met de Gaza-vloot. ‘Er moet iets gebeuren’

● KUNST & CULTUUR

- 38 Theater – Efraïm kijkt in Auschwitz terug op zijn leven
- 40 Expositie vol herinneringen van Molukse Nederlanders

- 42 Miet Ooms en Professor Soortkill in gesprek over veranderende taal

● COLUMN

- 44 Anti-intellectuele stromingen bedreigen ook onze wetenschap – Tineke Bennema
- 45 Wens de dieren een wereld zonder mensen – Nilgün Yerli
- 46 Wie mag het land of de stad vertegenwoordigen? – Leontine Vreeke

● OPINIE

- 47 ‘Ik vecht niet alleen voor de vrijheid van Oeigoeren’

In het kort.

Discriminatie en racisme zijn een structureel probleem in de zorg

BEELD: PIXABAY

Discriminatie en racisme komen niet alleen incidenteel voor in de zorg, maar zijn een structureel probleem. Dat stelt de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme (NCDR) in een nieuw advies over de gezondheidszorg.

Hoewel dit al langer bekend is, brengt de NCDR nu voor de eerste keer concrete adviezen uit om discriminatie en racisme in de zorg aan te pakken.

Volgens de coördinator leiden discriminatie en racisme tot slechtere zorg, minder vertrouwen in zorginstellingen en grotere gezondheidsverschillen. Vooral mensen met een migratieachtergrond, vrouwen, mensen met een beperking en lhbt+-personen worden hierdoor geraakt.

De NCDR waarschuwt dat dit niet alleen slecht is voor patiënten, maar ook de druk op de zorg vergroot. Discriminatie zorgt namelijk voor minder efficiënte zorg en vergroot problemen op de arbeidsmarkt in de sector.

Om dit aan te pakken, doet de NCDR drie belangrijke aanbevelingen. Zo moet 'inclusieve zorg' een vast onderdeel worden van kwaliteitsnormen en toezicht. Ook moet de kennis in de zorgsector beter aansluiten bij diverse groepen patiënten, bijvoorbeeld in opleidingen en medische richtlijnen.

Daarnaast pleit de NCDR voor meer inzicht in ongelijkheid binnen de zorg. Verschillen in behandeling en gezondheidsuitkomsten moeten beter zichtbaar worden, zodat er gericht kan worden ingegrepen. Volgens nationaal coördinator Rabin Baldewsingh is snelle actie nodig. Daarom staat in het rapport ook een aantal quick wins, zoals professionele tolken voor zwangere vrouwen in asielzoekerscentra en betere zorg voor transgender personen. •

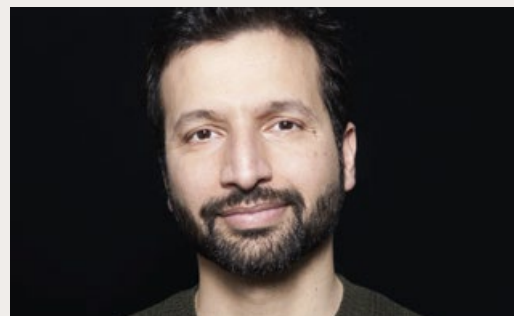
Peyman Jafari: Iraanse oppositie twijfelt steeds meer over oorlog

Historicus en Iran-kenner Peyman Jafari beschrijft in *The Economist* hoe de Iraanse oppositie in ballingschap verdeeld is geraakt door de oorlog en de gevolgen daarvan voor de toekomst van Iran.

Een maand voordat hij zijn artikel schreef, was de oppositie nog enthousiast over de oorlog. Veel Iraniërs zagen de Verenigde Staten en Israël als mogelijke bevrijders na het harde optreden van het regime tegen demonstranten. In steden als Londen en Los Angeles vierden ballingen de dood van ayatollah Ali Khamenei. Tienduizenden steunden Reza Pahlavi, die de bombardementen 'humanitair' noemde.

Een deel van de oppositie denkt daar nog steeds zo over. Sommigen vergelijken de aanvallen met chemotherapie en spreken openlijk hun steun uit voor Israël. Tegelijk groeit de twijfel, vertelt Jafari. Demonstraties worden kleiner en meer mensen vragen aandacht voor burgerslachtoffers. Artiësten geven concerten en anderen organiseren herdenkingen voor Minab, waar een Amerikaanse raket meer dan 160 mensen doodde, vooral schoolmeisjes.

Doordat ook infrastructuur wordt aangevallen, maken veel mensen zich zorgen over familie in Iran. De kritiek op Pahlavi neemt toe: hij zou meer aandacht hebben voor Amerikaanse soldaten dan voor de meer dan 1.500 Iraanse burgers die zijn omgekomen.

PEYMAN JAFARI. FOTO: MARIJN SMULDERS

Ondertussen zoeken delen van de oppositie naar andere oplossingen. In Londen werd het Iran Freedom Congress opgericht, een brede groep die afstand wil houden van de VS en Israël. Volgens hen moet verandering uit Iran zelf komen en heeft de oorlog het regime juist sterker gemaakt.

In Iran zelf blijven grote protesten uit en vullen pro-regime fanatiekelingen de straten. Ondertussen gaan de economische problemen en onderdrukking door. Zelfs tijdens de oorlog worden demonstranten geëxecuteerd. Zonder een verenigde oppositie blijft verandering onzeker, aldus Jafari. •

Bureau Buitenland: wanneer is een regering een regime?

Journalist Abdou Bouzerda van Bureau Buitenland stelt een vraag over het woordgebruik in de media: waarom spreken Nederlandse media over het Iraanse 'regime' en gebruiken ze die term niet voor Israël? Die vraag leeft binnen de mediawereld — vooral onder journalisten met een islamitische achtergrond — maar komt zelden aan bod in talkshows.

Volgens het handboek van persbureau Reuters heeft het woord 'regime' een negatieve bijklank. Daarom adviseert Reuters journalisten om in plaats daarvan 'regering' te gebruiken. Bouzerda noemt dit een 'praktische keuze': 'Reuters werkt in landen waar je je toegang snel verliest als je machthebbers structureel "regimes" noemt.'

Hij legt uit dat we de term 'regime' vooral gebruiken voor landen waar we tegenover staan, en vermijden voor landen waarmee we samenwerken. Zo spreken we bijvoorbeeld over de regeringen van Oeganda, Saoedi-Arabië en Azerbeidzjan. Volgens Bouzerda is het goed verdedigbaar om de regering van Iran wél een regime te noemen: het is 'een staat die al decennialang een bevolkingsgroep zonder volwaardige politieke rechten onder controle houdt'. Maar hoe zit dat dan met Israël? Baserend op informatie van onder meer de Israëlische mensenrechtenorganisatie B'Tselem maken we vol-

gens Bouzerda een denkfout als we spreken van een democratie in Israël en een bezetting in de Palestijnse gebieden. In werkelijkheid gaat het om één politiek systeem dat twee bevolkingsgroepen ongelijk behandelt. Dat werd onlangs weer duidelijk in de Knesset, waar is besloten dat Palestijnen door militaire rechtbanken de doodstraf kunnen krijgen. •

FAMILIELEDEN ROUWEN BIJ DE LICHAMEN VAN PALESTIJNEN DIE ZIJN OMGEKOMEN TIJDENS EEN ISRAËLISCHE LUCHTAANVAL OP GAZA OP 7 APRIL. BEELD: EYAD BABA/AFP

Het Westen blijft stil

MEHMET CERIT

Hoofdredacteur / Directeur.

Wij zijn getuige van een historisch moment. De op westerse superioriteit ingerichte wereldorde wankelt. Waarschijnlijk stort die in door Trump. De vraag is natuurlijk wie het vacuüm zal opvullen. Niemand weet het. Iedereen vraagt zich af: kunnen wij straks zonder de VS onszelf tegen oosterse grootmachten verdedigen en de olietoevoer vanuit het Midden-Oosten veiligstellen?

Venezuela leek voor Trump een droomstart. Een snelle plundering en confiscatie van Venezolaanse olie moest dienen als bewijs van Amerikaanse 'macht'. Maar de geschiedenis koos een ander toneel. In Teheran vond Trump zijn Waterloo. Zijn inschatting was dat hij binnen enkele dagen, via regime change, de Iraanse olie onder controle kon krijgen.

Trump is nu degene die bijna smeekt om vrede. Hij ziet de harde realiteit dat zijn macht beperkt is en dat Iran, gesteund door China en Rusland, zich niet laat tegenhouden. Noodgedwongen verlengde hij het staakt-het-vuren voor onbepaalde tijd. Dat is nieuw voor de VS en het Westen. Veelzeggend is ook dat de vredesonderhandelingen niet in een westers land plaatsvinden, maar in Islamabad.

Het Westen presenteert zich al decennia als hoeder van de internationale rechtsorde en mensenrechten. Maar veel mensen vragen zich af: is dat werkelijk zo?

Terwijl westerse filosofen schreven over 'vrijheid, gelijkheid en broederschap', financierden westerse landen hun 'gouden eeuwen' met trans-Atlantische slavernij en koloniale uitbuiting. Heel Amerika werd gekoloniseerd en de inheemse bevolking werd uitgeroeid. Daarna volgde de Holocaust. Deze dubbele standaarden zijn

moed. In westerse landen blijft het stil wanneer bommen vallen op Gaza en, recent, op woonwijken in Libanon, en wanneer Iran wordt aangevallen zonder mandaat van de VN, onder het mom van het beschermen van onderdrukte Iraanse burgers.

Ik hoor jullie al vragen: zijn wij de enige bad guys in de

Zolang deze dubbele standaard en agenda blijven bestaan, zullen bi-culturele en witte Nederlanders elkaar maar moeilijk begrijpen. Dat viel ook tussen de regels door te lezen in de laatste column van Dilara Bilgiç in *Het Parool*. Eerder nam ook Lamyae Aharouay bij NRC afscheid van politiek Den Haag, en ook Lotfi El Hamidi uitte soortgelijke zorgen; de lijst van mensen die een integratieparadox ervaren, wordt steeds langer.

De ene oorlog veroordelen we, de andere legitimeren we. De ene burger is slachtoffer, de andere slechts een statistiek.

Er is een islamitisch inzicht dat zowel in religieuze als filosofische tradities terugkomt: 'Wie zwijgt tegenover onrecht, is een zwijgende duivel'. Stilte is geen neutraliteit. Met stilte neem je een duidelijke positie in.

Toch blijft het Westen vandaag de dag te vaak stil. Stil wanneer grenzen worden overschreden. Stil wanneer elke proportie verdwijnt. Stil wanneer macht boven recht wordt geplaatst.

Maar wat betekent die stilte? Is het voorzichtigheid? Angst om bondgenoten te bekritisieren? Of erger nog: is het acceptatie?

De Turkse denker Cemil Meriç waarschuwde ooit dat beschavingen niet ten onder gaan aan hun vijanden, maar aan *idrak felci*, de eigen blindheid. Een toestand waarin een samenleving niet langer ziet wat rechtvaardig is. Waarin zij haar eigen waarden niet meer herkent. Waarin macht wordt verward met waarheid. Is dat niet waar we nu staan? •

'Wat zich afspeelt in Gaza, Iran en Libanon is geen reeks losse conflicten'

geen incidenten, maar zaten vanaf het begin in het fundament ingebakken.

Het Westen zegt nog altijd de mensenrechten hoog in het vaandel te hebben. Maar welke waarde heeft dat, als democratie en rechtsstaat vooral voor onszelf gelden en niet voor de wereld?

Wat zich afspeelt in Gaza, Iran en Libanon is geen reeks losse conflicten. Het wordt door Arabieren en moslims in het Midden-Oosten als één doorlopend verhaal gezien. Een verhaal over westerse macht die zichzelf overschat en over politieke hoog-

wereld? Hoe zit het met landen als Rusland, China, Iran en Turkije? Dat zijn toch ook regimes met bloed aan hun handen. Jazeker, en het is te hopen dat mensenrechtenactivisten, journalisten en burgers in die landen de vrijheid kunnen bereiken waar zij recht op hebben.

Maar dat ontslaat ons niet van de plicht om kritisch naar onszelf te kijken. De inzet moet zijn dat wij niet dezelfde kant op bewegen als autoritaire regimes. En die zeker niet moeten ondersteunen, zoals de VS en Israël nu wel doen.

Op de cover.

Hoe oorlog het denken van tien beïnvloedde

In *Vrouwen in duistere tijden*, kanshebber op de Socratesbeker, schetst Alicja Gescinska tien bijzondere denkers. Hun ideeën zijn verrassend actueel.

ALICJA GESCINSKA

● MARISKA JANSEN

En van de grote kanshebbers van de Socratesbeker, dé prijs voor het meest prikkelende filosofieboek van het jaar is *Vrouwen in duistere tijden* van Alicja Gescinska, een filosofe met Pools-Belgische roots. In dit lijvige boek volgt ze het leven en denken van tien bijzondere vrouwen, met in de bijlagen ook nog een paar mannen.

‘Haat, angst en afkeer jegens bepaalde mensen verspreiden zich het beste in grote groepen’

Wat deze vrouwelijke denkers met elkaar verbindt, is dat ze gevormd zijn door de ellende van de vorige eeuw. Ze komen vooral uit wat je de grensregio van Mid-

den- en Oost-Europa kunt noemen: een gebied waarin Polen, Litouwen, Oekraïne, Duitsland en Rusland in elkaar overlopen. Vrijwel allemaal moesten ze hun land of

thuis verlaten. Die achtergrond is ook Gescinska niet vreemd: als klein meisje verhuisde ze met haar ouders van Warschau naar een dorp in België.

Verschuivende grenzen

Veel van de vrouwen in haar boek leefden in een streek waar grenzen voortdurend verschoven. Gescinska beschrijft hoe na de Eerste Wereldoorlog Polen en Litouwen weer zelfstandige landen werden, maar de rust niet terugkeerde. De strijd om Vilnius bleef voortduren, en de stad werd uiteindelijk Pools. In de Tweede Wereldoorlog liep de spanning verder op: Polen werd eerst binnengevallen door nazi-Duitsland en daarna door de Sovjet-Unie.

Door die opeenvolgende machtswisselingen bleef het onrustig. Er was niet alleen druk van buitenaf, maar ook strijd tussen Polen en Litouwers zelf. Sommige Litouwers zagen nazi-Duitsland als een bevrijder en keerden zich tegen de Poolse elite, terwijl anderen juist de Sovjets stunden. Poolse groepen probeerden hun positie te behouden en vochten tegen meerdere partijen tegelijk. In de jaren dertig nam bovendien het antisemitisme toe. Tegelijkertijd was het een regio met een rijke, gedeelde cultuur: steden als Vilnius vormden een smeltkroes van Polen, Litouwers, Joden en Russen.

Rosa Luxemburg

Tegen die achtergrond schetst Gescinska het leven en werk van verschillende denkers. Een van de bekendste is Rosa Luxemburg, geboren in 1871 in Zamość, toen onderdeel van het Russische rijk. Polen bestond niet als zelfstandige staat, maar was verdeeld tussen

vrouwelijke filosofen

Rusland, Pruisen en Oostenrijk-Hongarije. Voor veel Polen was het behoud van taal en cultuur essentieel. Luxemburgs familie zag zichzelf in de eerste plaats als Pools, daarna als Joods, en zeker niet als onderdanen van de tsaar. Later zou Hannah Arendt haar familie omschrijven als in wezen Europees — iets wat ook geldt voor de andere denkers in het boek, al leven ze in een wereld die voor veel West-Europeanen minder vertrouwd is.

Luxemburg kwam uiteindelijk in Duitsland terecht, waar ze uitgroeide tot een belangrijke socialistische denker. Tijdens de Eerste Wereldoorlog verzette ze zich fel tegen de oorlog. Samen met Karl Liebknecht richtte ze de Spartakusbond op, waarmee ze een revolutie wilde ontketenen. In 1919 werd ze opgepakt, vermoord en in het Landwehrkanaal in Berlijn gegooid.

Emotionele Ansteckung

Een andere indrukwekkende figuur is Edith Stein, voor wie empathie volgens Gescinska centraal stond. Ze werd geboren als Joodse vrouw in Breslau, bekeerde zich later tot het katholicisme en trad in 1933 toe tot de karmelietenorde. Samen met haar zus Rosa

ANNA ACHMATOVA

vluchtte ze naar een klooster in Echt om aan de nazi's te ontsnappen, maar haar bekering bood geen bescherming: ze werd opgepakt en vermoord in Auschwitz. Stein maakte onderscheid tussen emotionele *Ansteckung* — het overnemen van gevoelens in een groep — en empathie, die juist ontstaat in persoonlijk contact. Gescinska schrijft: 'Haat, angst en afkeer jegens bepaalde mensen verspreiden zich het beste in grote groepen. Liefde, vertrouwen en begrip daarentegen verspreiden zich in persoonlijke relaties van mens tot mens.'

Ook de dichteres Anna Achmatova komt aan bod in *Vrouwen in duistere tijden*. Ze werd in 1889 geboren in een adellijke familie in Odessa en woonde in Sint-Petersburg tijdens de Russische Revolutie. Haar leven werd getekend door verlies en onderdrukking: haar eerste man werd geëxecuteerd, ze mocht jarenlang niet publiceren, vrienden werden vervolgd en gedood en haar zoon Lev werd naar kampen gedeporteerd. In haar gedicht *Requiem* beschrijft ze hoe ze maandenlang in de rij stond, in de hoop iets over hem te horen. Volgens Gescinska staat bij Achmatova vriendschap centraal: ze probeert de band met gestorven vrienden levend te houden en laat zien dat een totalitair regime wel mensen kan doden, maar geen vriendschap.

Barbara Skarga

In haar voorwoord schrijft Gescinska dat ze zelf het meest geraakt is door Barbara Skarga, volgens haar de belangrijkste Poolse filosofe van de afgelopen honderd jaar — niet alleen vanwege haar werk, maar ook vanwege haar levensverhaal. Skarga werd in 1919 in Warschau geboren en kwam uit een verarmde Poolse adellijke familie met wortels in Litouwen. Na de beurskrach van

‘Er is te veel
kwaadaardigheid
en wij leveren
ons over aan
de afstomping
ervoor’

1929 overleed haar vader en verhuisde het gezin naar Litouwen.

Daar maakte ze een ingrijpende gebeurtenis mee. Op het landgoed van haar familie, aan een rivier met aan de overkant de Sovjet-Unie, verscheen op een dag een gevluchte jongen die smeekte om te mogen blijven. Hij vertelde dat zijn dorp en familie door de Sovjets waren vermoord of weggevoerd. Toen in 1939 Russische soldaten het gebied binnentrokken, schoten ze hem meteen dood.

In 1944 werd Skarga opgepakt door de Sovjets, verdacht van betrokkenheid bij Armia Krajowa, het Poolse verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. Ze werd gevangengezet en naar verschillende goelags, dwangarbeiderskampen, gestuurd. Ook na haar vrijlating in 1954 was ze nog niet echt vrij: ze bleef onder toezicht en moest werken op een kolchoz, een collectieve boerderij. Daar las ze filosofen als Marx, Engels en Spinoza. Wat haar het meest trof aan het communisme was de onverschilligheid tegenover menselijk lijden — iets wat ze ook in de kampen zag ontstaan, waar gevangenen afstompten. 'Er is te veel kwaadaardigheid en wij leveren ons over aan de afstomping ervoor', schrijft Skarga over haar tijd in de goelags.

In het nawoord van *Vrouwen in duistere tijden* legt Gescinska de

onvermijdelijke link met het heden. Ze wijst op Oeigoeren in 'hervormingskampen', usland dat is afgezakt tot een dictatuur en Oekraïne aanvalt, en de 'vernietigende vergeldingsdrang' van Israël tegen honderdduizenden Palestijnse mannen, vrouwen en kinderen na de pogrom op 7 oktober. Het is, zegt ze, 'een kleine greep uit het kwaad dat de mens zijn medemens overal ter wereld aandoet'. Volgens haar is het onjuist om geen vergelijkingen te maken tussen toen en nu: 'De mens leeft niet in een historisch vacuüm.'

Gescinska schrijft dat ze zich machteloos voelt als ze kijkt naar het geweld van nu, maar benadrukt tegelijk dat het ertoe doet hoe je leeft en hoe je reageert op wat er om je heen gebeurt. Dat heeft ze geleerd van de filosofen over wie ze schrijft. Die gedachte, samen met de zorgvuldige manier waarop ze deze vrouwelijke denkers beschrijft, staat vast niet los van haar plek op de shortlist van de Socratesbeker 2026. ●

Vrouwen in duistere tijden, Alicja Gescinska, De Bezige Bij, 430 blz., € 29,99

Militairen bewaken Joodse wijk 'zich veilig voelen'

Na de aanslagen op Joodse instellingen bewaken militairen de Joodse wijk in Antwerpen. Wat doet hun aanwezigheid met de Joodse gemeenschap?

TWEE MILITAIRESN LOPEN LANGS EEN GROEP JOODSE MANNEN IN ANTWERPEN. BEELD: ARJAN VAN WESTEN

zijn zichtbaar gefascineerd door het wapentuig van de soldaten. Hun zussen en moeders zijn sober gekleed en wat bescheidener aanwezig op straat.

Tegelijkertijd is de wijk alleshalve homogeen. Tussen de orthodoxe gezinnen lopen hippe stedelingen, bakfietsmoeders en kleine groepjes toeristen die meer willen weten over de diamantgeschiedenis van de buurt.

In de Jacob Jacobsstraat spreekt *de Kanttekening* twee militairen aan die post hebben gevat bij de Machsike Hadas-synagoge. Nederlands spreken ze niet. Op de vraag hoeveel militairen er zijn in de wijk, antwoordt een van hen kortaf: 'We are with many.' Meer mogen ze niet zeggen. Ook foto's maken wordt resoluut afgewezen.

Een paar dagen later spreken we Itamar Shachar en Sterre Volders van Een Andere Joodse Stem in een café aan de Keyserlei. Shachar is geboren in Israël, socioloog aan de Universiteit Hasselt en doet onderzoek naar de effecten van beveiliging op gemeenschappen.

● ARJAN VAN WESTEN

Na aanslagen op Joodse instellingen in onder meer Luik, Amsterdam en Rotterdam wordt in Antwerpen de veiligheid rond de Joodse wijk bewaakt door militairen. Dat moet bescherming bieden, maar roept ook een ongemakkelijke vraag op: wanneer slaat beveiliging om in een permanente staat van dreiging? Tegelijk spelen op de achtergrond de Israëlische aanvallen op Gaza, Libanon

en Iran, die ook in Europa hun schaduw vooruitwerpen. Wat betekent dat voor Joodse gemeenschappen hier? Daarover spreken we met twee leden van Een Andere Joodse Stem.

Rond het Antwerpse Centraal Station bepalen sinds kort soldaten met karabijnen, vaak met gezichtsbedekking, mede het straatbeeld van de Joodse wijk. Al dwalend door de straten wordt duidelijk dat ze Joodse instellingen bewaken, zoals gebedshuizen en scholen. Veelal patrouilleren ze in duo's.

Jongens met pijpenkrullen

Ze passeren orthodoxe, chassidi-

'Ik hoop ook dat het dient als extra hindernis voor mensen die echt iets van plan zijn'

sche mannen, die met hun karakteristieke hoge bontmutsen, de shtreimels, bijna net zo opvallen als de militairen zelf. Daartussen spelen jonge Joodse kinderen. Jongens met hun pijpenkrullen, pejes,

Volders is Nederlands, woont sinds zes jaar in Antwerpen, studeert er journalistiek en maakte eerder de documentaire *Self Loving Jew*.

Shachar vindt het beeld van militairen in Antwerpen verontrus-

in Antwerpen. 'Ik wil dat Joden

tend. 'Ik heb het leger in Israël verlaten om ideologische redenen. Het is geen groot plezier voor mij om militairen op straat te zien.' Hij vreest dat Europa dezelfde kant op gaat als Israël, waar militairen ook in civiele ruimtes aanwezig zijn.

Volders zegt in een eerste reactie dat zij 'als witte Europese vrouw' niet dezelfde ervaring met het leger met zich meedraagt als Shachar. Zij ziet de aanwezigheid van militairen na de aanslagen in Luik, Rotterdam en Amsterdam bijna als een noodzakelijk kwaad. 'Ik vind het jammer dat het zo moet, maar ik hoop ook dat het dient als extra hindernis voor mensen die echt iets van plan zijn.' Ze wil dat Joodse mensen zich veilig voelen in Antwerpen. Ook omdat geweld tegen Joodse gemeenschappen in Europa volgens haar de huidige Israëlische regering in de kaart speelt. 'Voor Israël is het heel belangrijk om te tonen: kijk, Amerika en Europa zijn niet veilig voor jullie, weet je wat wel veilig is? Dit land, kom naar hier. Dat is echt een agendapunt.'

Shachar is resoluut: 'Ik ben tegen de inzet van militairen op straat, niet alleen voor Joden.' Sinds vorige week patrouilleren er ook militairen door Brussel, waar ze worden ingezet bij drugsbestrijding. Volgens hem hebben ze daar,

anders dan de politie, niet de juiste bevoegdheden of kennis voor. 'Die vrees heb ik ook bij de inzet van militairen in de Joodse wijk in Antwerpen. Ik ben bang dat een soldaat een fout maakt, wat weer kan leiden tot meer spanning, vijandigheid en haat tussen bevolkingsgroepen.' Het viel de Hasseltse socioloog op dat de militairen ongeveer even oud zijn als zijn studenten. 'Ze hebben niet de juiste training en worden ingezet omdat ze goedkoper zijn.' Volders is minder stellig. 'Ik kan in alle anonimiteit Joods zijn. Ik weet niet hoe dat is voor iemand die hier elke dag rondloopt in religieuze kleding.'

Voor Shachar is het schrikbeeld dat militairen op straat een verdere militarisering van Europa normaliseren. Hij hekelt uitspraken van Belgische en Franse politici dat burgers gewend moeten raken aan militairen op straat. In België doet hij specifiek op N-VA-minister van Defensie Theo Francken. 'Die wil heel graag een positief imago van militairen.' Shachar vreest dat deze 'hardliners' de tijd meehebben. 'Mensen zijn misschien tegen de inzet van soldaten, maar hebben de energie niet meer om te reageren. Met besparingen, zorgen over oorlog en klimaat hebben mensen genoeg aan hun hoofd.' Ook wijst

'Ik ben bang dat een soldaat een fout maakt, wat weer kan leiden tot meer spanning'

hij op wat hij ziet als duidelijke financiële belangen van de defensie- en veiligheidsindustrie. 'Militarisering is niet alleen militairen op straat, maar ook investeren in defensiebudgetten, F-35's en Frontex. Het is een strategie om wanhoop te verspreiden. Daar zie ik een parallel met Israël.'

Volders deelt, ondanks de recente aanslagen, Shachars zorgen over verdere militarisering. Instemmend luistert ze naar zijn betoog dat de Belgische autoriteiten handig, of zelfs 'cynisch', gebruikmaken van de oorlog met Iran. 'De discussie was al een jaar bezig of de militairen weer ingezet moesten worden, en nu hebben ze plots een "goede reden" om dat te doen.'

De laatste jaren was er ook in

Nederland en België geweld tegen moslims. Volders voelt het ongemak dat Joodse gemeenschappen bescherming krijgen en andere groepen niet. 'Ik voel als Jood ook een zekere vorm van privilege.' Haar gevoel voor solidariteit met andere groepen die met onrecht en bedreiging te maken hebben, zit diep. Juist dat heeft met haar Joodse wortels te maken. 'Ooit waren wij de zondebok, dat alarmeert mij heel hard wanneer nu moslims zo worden neergezet.' Het is haar vurige wens dat politiek en samenleving daar alerter op reageren.

Shachar is het volledig met de 26-jarige journaliste eens en vindt dit vraagstuk urgenter dan de inzet van militairen. 'Die kunnen misschien een aanslag op een instelling voorkomen, maar dat zijn hele

STERRE VOLDERS EN ITAMAR SHACHAR VAN EEN ANDERE JOODSE STEM. BEELD: ARJAN VAN WESTEN

BEELD: MONIQUE SCHOUTSEN

‘Ik voel als Jood ook een zekere vorm van privilege’

uitzonderlijke gevallen. De dagelijkse realiteit van discriminatie in verschillende sferen van het leven is een dringend probleem. Het kan gaan over Joden, Palestijnen, moslims, mensen van Afrikaanse afkomst.’ Politici, zo oordeelt hij fel, sturen liever op meer militairen of politie-inzet dan op de aanpak van racisme, wat een moeilijker taak is. Hij weet wat daarvan de gevolgen kunnen zijn. ‘Ik ben in België meer dan één keer lastiggevallen door de politie. Niet omdat ik Jood ben, maar omdat ze dachten dat ik Marokkaans of Braziliaans was.’

Shachar wil geweld en dreiging tegen Joodse gemeenschappen in de diaspora zeker niet bagatelliseren. Volgens hem is er de afgelopen jaren ook een relatie ontstaan met de oorlog en de genocide in Gaza.

Joodse gemeenschappen in de diaspora ervaren volgens hem steeds vaker de gevolgen van ‘de criminele acties’ van Israël. Hij maakt zich zorgen over de langetermijnimpact, ook op samenwerkingen. ‘Contacten met mensen uit Palestina, uit Gaza, samen optrekken voor een betoging of een panel met iemand uit Israël of van Joodse afkomst, dat wordt moeilijker. Ook hier in België.’ Het maakt hem triest. ‘Ik ben tegen de Israëlische acties, maar toch voel je verantwoordelijkheid of schaamte voor wat de staat Israël in jouw naam doet.’

Verrechtsing

Beiden zien tot hun afgrijzen hoe verrechtsing ook binnen delen van de Europese Joodse wereld verder wortel schiet. Shachar merkt op dat opvallend veel Joodse burgers de afgelopen jaren richting de rechtse-nationalistische N-VA zijn opgeschoven. ‘Dat was vroeger niet zo.’ Volders ziet datzelfde terug in het straatbeeld van de Joodse wijk, waar volgens haar in verkiezings-tijd veel pamfletten hangen van N-VA en het radicaal-rechtse Vlaams Belang.

Volgens Volders presenteert rechts zich strategisch als beschermer van Joden, net zoals het zich soms opportunistisch beroept op de rechten van lhbtq'ers. ‘Dan gaat het altijd over Arabische mensen, over islam als dreiging. Maar als het er echt op aankomt om Joden te

beschermen, hebben we dat in het verleden niet gezien.’ Volgens haar is de solidariteit van rechts met Joden dan ook vaak onderdeel van een bredere anti-islamagenda.

Shachar waarschuwt dat ook Israëlisch rechts daar handig op inspeelt, door radicaal-rechtse Europese partijen politiek salonfähig te maken via warme banden met Israël. ‘Dan moet je je afvragen: is dat echt een alliantie die Joden in Europa veiliger maakt?’

Voor beiden spreekt hun betrokkenheid bij de Palestijnse zaak vanzelf. Volders: ‘Mijn voorouders zijn zelf zondebok geweest. Ik voel dat direct als ik zie dat andere groepen zo worden behandeld.’ Shachar vult aan dat hij zich als Israëliër extra verantwoordelijk voelt. ‘Niet alleen tegen de criminele acties van Israël en haar racistische zionistische ideologie zijn, maar er ook iets tegenover zetten.’

Alledaagse verbondenheid

Is er een alternatief voor militairen om de Joodse gemeenschap te beschermen? Shachar: ‘Ik wil dat België, net als Spanje, een positie inneemt tegen oorlogen in Iran, Libanon en Gaza en meer investeert in onderwijs en welvaart die veiligheid echt garanderen, in plaats van in meer wapens en gewapende krachten.’

Volgens Volders zit de oplossing niet in meer militairen of nog zichtbaardere beveiliging, maar juist in

EEN JOODSE INSTELLING IN ANTWERPEN WORDT BEWAAKT DOOR MILITAIRES. BEELD: ARJAN VAN WESTEN

meer contact, kennis, mediawijsheid en wederzijds begrip. Antwerpen, zegt ze, is in de praktijk vaak minder verdeeld dan van buitenaf wordt gedacht. In de nasleep van het overlijden van een negenjarig jongetje dat in de Joodse wijk door een politieauto werd aangereden op een oversteekplaats, zag ze vorig jaar zomer hoe buurtbewoners, ook islamitische, benadrukten dat ze hier al jaren vreedzaam samenleven. Niet voor niets heet een van de buurten in en rond de Joodse wijk Harmonie. Problemen zijn er zeker, zegt Volders, maar er bestaat ook zoets als alledaagse verbondenheid, en juist die blijft in het verhitte debat vaak buiten beeld. ●

BEELD: ARJAN VAN WESTEN

BEELD: MONIQUE SCHOUTSEN

ARNON GRUNBERG

BEELD: PASCALLE BONNIER

Freedom fries of: bloederige kluchten

Een vriend merkte op dat het openen en sluiten van de Straat van Hormuz veel weg heeft van een klucht. Zeker, wel een klucht met consequenties die ver reiken, een klucht waarvan het belangrijkste ingrediënt bestaat uit bloedvergieten en een immense hoeveelheid lijden, zeker voor de burgers in Iran en Libanon. Maar de hoge olieprijs, oftewel de olie-schaarste, heeft ook ontwrichtende gevolgen voor bijvoorbeeld arme bevolkingsgroepen in Azië.

In Nederland dreigt vooralsnog voornamelijk thuiswerken, en zelfs dat zal er denk ik niet van komen, hoewel de toekomst, als bekend, moeilijk te voorspellen is en de huidige Amerikaanse president uitblinkt in onvoorspelbaarheid. Je zou het een strategie kunnen noemen.

De Franse president Emmanuel Macron beklagde zich begin april tijdens een staatsbezoek aan Zuid-Korea over deze grilligheid, die soms niet goed te onderscheiden is van, hoe moet je het noemen, gekte? Laat ik zeggen: totale anarchie.

De woorden van Macron waren weinig diplomatiek, maar het domein van het diplomatieke is in korte tijd enorm opgerekt. Alles wat geen uitschelden is, wat de persoonlijke vernedering te boven

gaat, mag al diplomatie worden genoemd. Versus de brute machts-politiek van de verbale vernedering.

Daarnaast blijft het een feit dat Europa in deze oorlog, beter gezegd, reeks van oorlogen, aan de zijlijn staat. Niet alleen omdat Europa verdeeld is, maar omdat de tijden van zogenoemde *soft power* (voorlopig) voorbij lijken te zijn. En sinds 1945 heeft West-Europa van harte gelooft dat het beter was de *hard power* over te laten aan Amerika. Geen West-Europese militaire avonturen meer.

Lang vond Amerika dat buitengewoon prettig, zeker toen de Koude Oorlog nog een feit was. De Irakoorlog van 2003 veroorzaakte de eerste scheuren in deze symbiose, toen Frankrijk en Duitsland niet meededen met de *coalition of the willing*, oftewel weinig trek hadden in de oorlog tegen Irak. Waarna de *french fries* in Washington op verzoek van Bush en zijn vrienden werden omgedoopt tot *freedom fries*. Daar begon duidelijk te worden dat het Amerikaanse politieke establishment de klucht had omarmd. Maar misschien ontstond de klucht al eind jaren negentig, toen Amerika en de rest van de wereld alleen nog konden praten over de vraag of en hoeveel sperma van de toenmalige president Bill Clinton op de jurk van een stagiaire was beland.

De Irakoorlog werd om dubieuze redenen gevoerd, maar verzeleken met de huidige Iranoorlog is de Irakoorlog met terugwerkende kracht een wonder van legitimiteit. Irak diende een Amerikaans protectoraat te worden met een min of meer keurige democratie, alleen over Amerika's machtspositie mocht geen democratische of andersoortige onenigheid bestaan.

Dat lukte niet helemaal. Wat overbleef, is een verzwakt Irak, met een de facto onafhankelijk Koerdistan in het noorden, een Irak waarvan geen werkelijk gevaar meer kan uitgaan. Behalve dat half-mislukte staten broedplaatsen zijn voor wat in het Westen graag terroristen worden genoemd, maar die we ook zelden zouden kunnen noemen. Mensen die andere geloofsartikelen hebben dan de westerling en die die geloofsartikelen graag met behulp van geweld realiteit zien worden.

Nu, ruim twee decennia later, mogen we voorzichtig concluderen dat Amerika een oorlog tegen Iran begon zonder een werkelijk idee te hebben wat de oorlogsdoelen waren. En wat is een oorlog zonder oorlogsdoelen? Een bloederige klucht.

Was het doel regime change? Nee, toch niet. Was het doel te voorkomen dat Iran ooit een

atoombom zou krijgen? Ja, maar dan moet de uitkomst, c.q. het akkoord, wel beter zijn dan het akkoord dat Obama met Iran sloot. Was het doel dat de Straat van Hormuz open moest blijven? Jazeker. Dat die Straat pas dichtging toen de oorlog begon, vergeten we snel. Met andere woorden: het belangrijkste oorlogsdoel is nu om de status quo ante, de toestand vóór de oorlog, te herstellen. Oorlog voeren om alles te laten zoals het was.

Israël had vermoedelijk werkelijke oorlogsdoelen, waaronder een terugkeer naar de tijd van de sjah, die een bondgenoot van Israël was. Maar als puntje bij paaltje komt, loopt Israël aan de leiband van Amerika.

De bloederige klucht vindt ook in Libanon plaats, waar Israëlische soldaten een beeld van Jezus vernietigden. (Er is naar het schijnt ook behoorlijk geplunderd.) Die soldaten zijn inmiddels bestraft. Oorlogsmisdaden van het eigen leger bestraft het Israëlische leger zelden tot nooit, maar een Jezusbeeld vernietigen, dat gaat echt te ver.

Dat zegt iets over de vitaliteit van het christendom en over de realistische inschatting van Israël dat de belangrijkste bondgenoten van dat land momenteel de christelijke evangelisten zijn, in Europa en vooral ook in Amerika. Hoelang nog? ●

Hoe stop je racisme op het sportveld

Op het sportveld is iedereen gelijk. Maar zonder duidelijke clubregels kan het juist een plek worden van uitsluiting en racisme, zegt onderzoeker Ali Karatas. En niet elke club neemt discriminatie even serieus.

KINDEREN SPELEN EEN POTJE RUGBY. BEELD: PIXABAY

● CANER MERT

Wie sportreclame ziet, zoals die van de KNVB, krijgt een beeld van een plek waar afkomst, geloof, kleur en klasse er even niet toe doen, omdat uiteindelijk maar één ding telt: wat je op het veld laat zien. Dat is een aantrekkelijk verhaal. Zeker in Neder-

land, waar sportverenigingen graag worden voorgesteld als miniatuursamenlevingen waarin kinderen leren samenwerken, omgaan met winst en verlies, en ontdekken dat ze onderdeel zijn van een team.

Maar wie de randen van de tv kijkt, ziet niet alleen de positieve kanten van de samenleving terug op het sportveld. Een speler die 'kankerbuitenlander' naar zijn hoofd krijgt. Een jongen die in Nederland is geboren, maar tijdens een wedstrijd te horen krijgt dat hij 'terug naar Marokko' moet.

‘Sport staat niet los van de wereld erbuiten’

d? Met duidelijke regels van de club

Een Chinees-Nederlandse jeugd-speler aan wie wordt gevraagd of hij hond of vleermuis eet. Moeders met hoofddoek die langs de zijlijn worden bekogeld met flesjes en teams die op een gegeven moment besluiten: de eerstvolgende keer stappen we van het veld.

Amateurvoetbal

Racisme bestaat niet uit enkele incidenten langs de lijn. Uit gesprekken van de NOS met 36 jeugdspelers uit het amateurvoetbal kwamen in 2025 meer dan 140 incidenten naar voren waarin racisme een rol speelde.

Sommige jongeren zeiden zelfs wekelijks racistisch te worden bejegend, soms meerdere keren per wedstrijd. Tegelijkertijd ontving de KNVB in datzelfde seizoen 230 meldingen van discriminatie bij ongeveer 800.000 wedstrijden en 67.000 competitie-teams.

Minder, minder-uitspraak

Volgens Ali Karatas, onderzoeker bij het Nederlands Jeugdinstuut (NJI) en al jarenlang actief als vrijwilliger, bestuurder en onderzoeker in de sport, is dat precies de kern van het probleem: 'Sport staat niet los van de wereld erbuiten. Wat in politiek, media en online debat wordt genormaliseerd, sijpelt vroeg of laat ook door naar de tribune, de kleedkamer en het amateurveld.'

De bekende uitspraak van Wilders is daar volgens hem een goed voorbeeld van. 'Na de 'minder, minder'-uitspraak van Wilders hoorde je in het weekend van diverse bestuurders dat kinderen op jeugdelden hetzelfde naar hun hoofd kregen, diverse kinderen zijn ook huilend van het veld gelopen.'

Ook daarin zie je volgens Karatas dat niet iedere club discriminatie direct serieus neemt. In het AD probeerde een bestuurder de ernst zelfs te relativeren door te

suggereren dat er niet 'minder', maar 'missen' zou zijn geroepen.

Die waarneming sluit aan bij de vijfde voortgangsrapportage van de Staatscommissie tegen Discriminatie en Racisme. In het rapport *Tussen Kamer, krant en sociale media* concludeert de commissie hoe politici, landelijke kranten en sociale media elkaar voortdurend beïnvloeden. Vooral uitingen van Tweede Kamerleden blijken door te werken in kranten en op sociale media. Uitingen over 'Joden', 'moslims' en 'herkomst' werden daarbij vaker overgenomen dan uitingen over

weten hoe ze moeten ingrijpen, kan zo'n ontmoetingsplek omslaan in een plek van uitsluiting en vernedering.'

Moeilijk te bewijzen

Volgens Karatas zijn harde uitspraken niet de enige vormen van discriminatie. 'We denken bij racisme vaak meteen aan de meest grove uitingen, maar in de praktijk zit het ook in kleine opmerkingen, in pesterijen, in dingen die subtiel genoeg zijn om te ontkennen. En precies dat maakt ze zo hardnekkig: ze zijn moeilijk te bewijzen en daardoor

komen ook vooroordelen bij. Zo zouden Marokkaanse jongens geen discipline hebben of pingelaars zijn. Dan heb je het niet meer alleen over talent, maar ook over een achterstand van kansen.'

Kinderen kunnen zich terugtrekken

Volgens Karatas laat racisme op jonge leeftijd vaak diepere sporen na dan mensen denken: 'Het gaat niet alleen om verdriet, boosheid of vernedering op dat ene moment', zegt hij. 'Als jongeren structureel op hun identiteit worden geraakt, werkt dat door in hun zelfbeeld, hun zelfvertrouwen en hun gevoel van veiligheid'

Volgens hem kunnen kinderen en jongeren zich daardoor terugtrekken, bepaalde plekken gaan vermijden of met schaamte en verwarring naar zichzelf gaan kijken, juist in een fase waarin ze nog bezig zijn hun plek in de wereld te vinden.

Karatas ziet dat ook terug in de manier waarop er over multiculturele topsporters wordt gesproken. 'Zolang iemand presteert, mag hij meedoen in het nationale verhaal. Maar zodra het misgaat, wordt zijn etniciteit of afkomst weer naar voren geschoven.' Dan gaat het volgens hem ineens niet meer alleen over sport, maar ook over afkomst, loyaliteit en identiteit. 'Succes maakt je tijdelijk acceptabel, falen maakt weer verdacht.'

Apengeluiden op het veld

Volgens Karatas is melden voor veel jongeren ingewikkelder dan vaak wordt gedacht. 'Wie discriminatie aankaat, stelt zich kwetsbaar op', zegt hij. Vooral als het gaat om subtiele vormen die moeilijk te bewijzen zijn. Dan speelt niet alleen wat er precies is gebeurd, maar ook wat een melding vervolgens doet met je positie binnen het team of de club. Word je serieus genomen, of vooral gezien als lastig? Word je

'Zolang iemand presteert, mag hij meedoen in het nationale verhaal'

andere discriminatiegronden.

Voor Karatas zit daar precies de dubbelheid van sport: 'Sport is een van de weinige plekken in Nederland waar mensen met verschillende achtergronden elkaar nog echt ontmoeten, juist in een samenleving waarin veel contacten zich afspelen binnen eigen kringen, online bubbels of gescheiden werelden.

Maar die kracht maakt sport ook kwetsbaar. Want mensen bij elkaar brengen is niet automatisch hetzelfde als verbinding creëren. Als er geen duidelijke normen zijn, geen begeleiding en geen trainers of bestuurders die

makkelijk relativeren.'

Het NJI omschrijft discriminatie dan ook breder dan alleen openlijk racistische beledigingen: mensen anders behandelen, achterstellen of uitsluiten op basis van persoonskenmerken zoals godsdienst, huidskleur of gender.

Karatas heeft ook eerder onderzoek gedaan naar kansengelijkheid binnen de sport. 'We doen vaak alsof selectie alleen om kwaliteit draait, maar dat is helaas niet zo. Als twee jongens even goed zijn, speelt herkenning ook mee: in wie een trainer zichzelf ziet, welke ouders dicht op de club zitten, wie de codes kent. En daar

beschermd, of wordt er vooral geprobeerd de rust te bewaren?

Juist daarom benadrukt Karatas het belang van omstanders. 'Ik was ooit bij een wedstrijd van NEC Tegen ADO Den Haag, nadat ik eerder die dag nog een bijeenkomst over discriminatie en racisme had bijgewoond. Op het veld stond een zwarte speler die iedere keer als hij aan de bal kwam met apengeluiden werd geconfronteerd door de ADO-supporters. Iedereen hoorde het, maar niemand stond op en niemand zei er iets van. Pas later kwam er vanuit het stadion een oproep dat het moest stoppen. Dat moment is me altijd bijgebleven, omdat het laat zien dat je niet neutraal bent als je zwijgt. Je moet standpunt innemen, je moet ingrijpen en je moet duidelijk zeggen: dit hoort niet.'

Die verantwoordelijkheid geldt volgens Karatas net zo goed voor amateurclubs. Zolang racisme wordt weggezet als emotie, wedstrijdspanning of iets wat nu eenmaal bij sport hoort, blijft het probleem zichzelf herhalen.

Wie zwijgt of relativeert, werkt volgens hem mee aan normalisering. Daarom moeten clubs niet

alleen meldpunten hebben, maar vooral een cultuur creëren waarin jongeren weten dat ze serieus worden genomen en dat grensoverschrijdend gedrag ook echt gevolgen heeft.

Afspraken op de club

Een serieuze aanpak is een goede stap volgens Karatas: 'Een club moet al vóór een incident duidelijke afspraken maken waar ze voor staat. Veel verenigingen reageren pas als er al iets is misgegaan, maar dan ben je eigenlijk te laat.' Inclusie, veiligheid en respect mogen volgens hem niet beperkt blijven tot een beleidsstuk of een 'De missie op papier. 'De norm moet vooraf zichtbaar zijn, voor spelers, ouders, trainers en bestuurders. Mensen moeten zien: dit

doet op het moment dat het misgaat. 'Je hebt aanspreekpunten nodig, een veilige route voor klachten, en bestuurders die erkennen dat dit probleem bestaat', zegt hij. Zonder die erkenning blijft beleid vooral symbolisch. 'Anders blijft het iets voor op papier, terwijl jongeren in de praktijk nog steeds niet weten waar ze terecht kunnen.'

Die verantwoordelijkheid stopt volgens Karatas niet bij de poort van de vereniging. Ook gemeenten en beleidsmakers moeten volgens hem beter begrijpen wat kansengelijkheid in de praktijk vraagt. 'We doen vaak alsof hetzelfde beleid voor iedereen automatisch eerlijk is, maar als sommige clubs meer te maken hebben met spanningen, minder middelen hebben of in buurten zitten waar uitsluiting harder binnenkomt, dan moet daar ook anders in investeren. Soms moet je juist ongelijk investeren om eerlijker uit te komen.'

Die verantwoordelijkheid stopt volgens Karatas niet bij de poort van de vereniging. Ook gemeenten en beleidsmakers moeten volgens hem beter begrijpen wat kansengelijkheid in de praktijk vraagt. 'We doen vaak alsof hetzelfde beleid voor iedereen automatisch eerlijk is, maar als sommige clubs meer te maken hebben met spanningen, minder middelen hebben of in buurten zitten waar uitsluiting harder binnenkomt, dan moet daar ook anders in investeren. Soms moet je juist ongelijk investeren om eerlijker uit te komen.'

'Kies je voor bescherming, respect en ontmoeting?'

Verschillen zijn er

Ondanks diverse initiatieven, reclames en investeringen is Karatas er niet gerust op dat racisme ooit uit de sport zal verdwijnen. 'Verschillen tussen groepen zullen er altijd zijn en daarmee blijft ook altijd het risico bestaan dat die verschillen negatief worden geladen.'

De echte vraag is volgens hem dan ook niet of het probleem vanzelf weggaat, maar wat voor samenleving daar tegenover wordt gezet. 'Kies je voor bescherming, respect en ontmoeting? Of laat je een klimaat bestaan waarin verandering steeds opnieuw als normaal wordt behandeld?'

Juist daar raakt sport volgens Karatas aan iets groters dan sport alleen. Omdat een vereniging een van de laatste plekken is waar verschillende werelden elkaar nog echt ontmoeten, kan ze ook laten zien dat het anders kan. 'Het veld liegt niet', zegt Karatas uiteindelijk. 'Het laat alleen zien wat wij daarbuiten hebben laten groeien.'

ALI KARATAS

accepteren we niet.'

Daarom hecht hij veel waarde aan concrete en zichtbare afspraken op de club. Karatas is dan ook voorstander van het initiatief Code 030 in Utrecht, waarbij gedragsregels samen met verenigingen en lokale partijen zichtbaar zijn gemaakt op sportparken.

Zulke regels zijn volgens hem niet ingewikkeld. 'Iedereen is welkom, respecteer de wedstrijdleiding, blijf sportief — het klinkt simpel, en dat is het ook. Maar juist die zichtbaarheid doet ertoe. Niet omdat een bord racisme oplost, maar omdat je als club wel laat zien: hier ligt een grens en die is niet vrijblijvend.'

Volgens Karatas vraagt dat ook om meer dan goede bedoelingen. Een vereniging moet weten wat ze

KIRSTEN VAN DEN HUL

Als de schaamte van kant wisselt

Een jaar of 15 geleden schreef ik een wekelijkse column in het AD. De dag voor mijn deadline las ik een stuk in de krant over een man die zijn vrouw voor de ogen van hun kinderen had doodgeslagen met een honkbalknuppel. Buren en bekenden omschreven de man en de vrouw in het artikel als het perfecte stel: een goede baan, een mooi huis, actief in de buurt. Hoe kon het zo misgaan? En hoe lang zou dit al hebben gespeeld?

Het artikel raakte bij mij een gevoelige snaar. Want ook bij mij thuis was het ooit een stuk minder gezellig dan mijn glimlach deed vermoeden. Ik besloot mijn column er die week aan te wijden. Behalve aan een goede vriendin had ik nog nooit iemand verteld over wat er zich achter mijn voordeur had afgespeeld. Vrienden, collega's, zelfs mijn familie wisten het niet. Ook al had ik die onveilige relatie allang achter me gelaten, toch voelde het spannend om erover te schrijven. Wat zouden mensen ervan vinden? Gelukkig kreeg ik vooral veel steun. Veel lezers vertelden me dat ze ook huiselijk geweld hadden meegemaakt, zelf of in hun omgeving. Sommigen hadden er nog nooit met iemand over durven spreken.

Deze week las ik de indruk-

'Gemiddeld gaan er 33 geweldsincidenten aan vooraf voordat slachtoffers de politie inschakelen'

wekkende biografie van Gisèle Pelicot, die deze maand zeer terecht een Four Freedoms Award ontvangt. Pelicot kwam er na jaren achter stelselmatig te zijn gedrogeerd en verkracht door haar echtgenoot en tientallen wildvreemde mannen. Van haar zijn de woorden: 'De schaamte moet van kant wisselen.' Want waarom zouden vrouwen zich moeten schamen voor het geweld dat hun is aangedaan?

Niet degene die het is overkomen, maar degene die het geweld heeft gepleegd, moet zich schamen. Dat is de essentie van Pelicots aangrijpende relaas. In plaats van een rechtszaak achter gesloten deuren besloot ze pers en publiek te laten meekijken. Niet alleen met de rechtszaak, maar ook met de schokkende video's die haar man jarenlang van het seksueel geweld had gemaakt. De groep vrouwen die haar bij de rechtbank kwam steunen, werd naarmate de rechtszaak vorderde steeds groter.

'Het was mijn rechtszaak, maar ook die van hen', zou Pelicot daar later over zeggen. Alle geïdentificeerde daders werden stuk voor stuk veroordeeld. Eén van hen kreeg in het door hem aangetekende hoger beroep zelfs een hogere straf. En al die tijd zat Gisèle Pelicot moedig in de rechtszaal. Met geheven hoofd.

Gisèle Pelicot is geen slachtoffer, maar een overlever. Dat geldt voor veel mensen die te maken krijgen met ernstig fysiek, psychisch of seksueel geweld. Hun veerkracht is vaak verrassend groot. Toch hoor ik geregeld van ervaringsdeskundigen dat ze zichzelf verwijten maken. 'Je laat je toch niet slaan? Waarom bleef je bij een man die je mishandelde?' Ook al weten ze best dat hun niets te verwijten valt, toch zit de schaamte diep.

Gemiddeld gaan er 33 geweldsincidenten aan vooraf voordat slachtoffers de politie inschakelen, zo bleek uit Amster-

dams onderzoek. Als ze al hulp durven in te schakelen. Want het aantal gevallen van geweld dat zich werkelijk afspeelt achter de voordeur is waarschijnlijk vele malen hoger dan het aantal gevallen dat uiteindelijk gemeld wordt. Soms is hulp vragen te spannend. Soms is de schaamte simpelweg te groot.

Statistisch is de kans best groot dat er iemand in uw netwerk thuis niet veilig is. Elke acht dagen sterft er in ons land één vrouw aan femicide, en gemiddeld groeit minstens één kind per klas op in een onveilig gezin. Maar wat kunt u doen als u zich zorgen maakt om iemand die u kent? Ook dan komt die schaamte vaak weer om de hoek kijken. Want waarom zou u zich bemoeien met iemands privé-zaken? Wat als er helemaal niets aan de hand blijkt te zijn?

Ik weet in alle eerlijkheid niet wat ik had gedaan als mijn buren of collega's mij destijds hadden gevraagd of het wel goed met me ging. Maar ik weet wel dat ik wou dat ze het hadden geprobeerd. Mocht u zelf twijfelen wat u kunt doen, vraag dan om advies. Kijk bijvoorbeeld eens op www.ikvermoedhuiselijkgeweld.nl of neem contact op met Veilig Thuis (0800-2000). Kijk niet weg, maar kom in actie. Want ook hier is het de hoogste tijd dat de schaamte van kant wisselt. •

Ben jij twee minuten stil op 4 mei?

Op 4 mei herdenken we de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog en van latere oorlogen en missies waarbij Nederland betrokken was. Tijdens de Nationale Herdenking staan alleen deze slachtoffers centraal, en niet die van andere conflicten, zoals de genocide in Gaza. Wat vind je daarvan?

KRANS EN BLOEMEN GELEGD OP 4 MEI. BEELD: PIXABAY

● TAYFUN BALCIK

Mostafa Hilali,
militair

‘Op 4 mei ben ik gewoon twee minuten stil. Conform onze nationale traditie herdenk ik de Nederlandse gevallen in de Tweede Wereldoorlog, inclusief de onschuldige slachtoffers van nazi-Duitsland en het keizerlijk Japan. Ook herdenk ik mijn col-

lega's en kameraden die in dienst van Nederland zijn gesneuveld tijdens missies.

Ik zie helaas een verscheuring in mijn digitale vriendenkring. Enerzijds zijn er mensen die vinden dat 4 mei niet mag veranderen en roepen dat ‘woke Nederland’ de herdenking misbruikt voor een politieke agenda. Dat is opmerkelijk, want de invulling van Dodenherdenking verandert al decennia; er worden steeds groepen toegevoegd. Anderzijds zijn er vrienden die geen traditionele herdenking willen vanwege het leed in Gaza en andere plekken in de wereld, en de rol die Nederland daarin speelt. Zij vinden dat we geen recht van spreken hebben als het gaat om ‘nooit weer’.

Ik heb gemengde gevoelens bij beide standpunten. Ik weet niet

of het verbreden van de herdenking met de slachtoffers in Gaza iets zal verbeteren aan de situatie daar. Sterker nog, ik denk dat het de sympathie voor het Palestijnse volk eerder schaadt dan helpt. Ook ben ik geen voorstander van het koppelen van de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust aan wat er nu gebeurt in Gaza en de Westbank. Hoe verschrikkelijk het ook is, het is niet hetzelfde als wat de nazi's hebben gedaan.

Laatste punt: de beste manier om slachtoffers van oorlog en bezetting te herdenken, is door actief bij te dragen aan het beëindigen ervan. Wie op 4 mei plechtig meedoet, maar de rest van het jaar oproept tot meer oorlog en bezetting, is in mijn ogen hypocriet en het niet waard om ‘nooit weer’ te roepen. ●

Ruben Arnhem,
docent

‘Sinds ik het als kind kon beseffen, ben ik stil op 4 mei. Twee minuten lang, bij een oorlogsmonument. De afgelopen vier jaar mag ik zelfs vanuit een bestuursfunctie een krans leggen bij een oorlogsmonument, een moment dat elke keer weer indruk maakt.

‘Andere oorlogen verdienen ook aandacht, maar wel op andere momenten’

Tijdens de Nationale Herdenking herdenken we burgers en militairen die zijn omgekomen in de Tweede Wereldoorlog, de koloniale oorlog in Indonesië en bij latere missies waarbij Nederland betrokken was. Die afbakening is bewust, aangezien het een nationale herdenking is.

Als we naar de geschiedenis kijken en het nieuws volgen, dan weten wij dat er altijd wel ergens in de wereld een oorlog gaande is. Ik begrijp dat sommige mensen ook stil willen staan bij andere oorlogen die nu spelen. Dat is menselijk. Zij zijn vrij om dat elders te herdenken in petit comité.

In het Verenigd Koninkrijk wordt de Eerste Wereldoorlog groots herdacht, terwijl wij daar niets voor organiseren, omdat Nederland niet betrokken was bij deze oorlog. Andere oorlogen verdienen ook aandacht, maar wel op andere momenten. ●

We vroegen het ons panel

Ayala Levinger,
software-ontwikkelaar

‘Ik ben Joods en afstammeling van overlevenden van Auschwitz. Voor mij is de Tweede Wereldoorlog geen abstract historisch onderwerp, maar een directe familiegeschiedenis. Daarom heb ik persoonlijk geen formele twee minuten stilte nodig om stil te staan bij wat mijn grootouders hebben meegemaakt. Die herinnering is continu aanwezig en vormt een blijvend referentiekader voor hoe ik naar oorlog, vervolging en genocide kijk. En ook voor hoe ik naar herdenkingen kijk.

‘Sinds de genocide in Gaza en het steeds zichtbaarder worden van Israëls imperialistische ambities in West-Azië is deze selectieve herdenking ronduit cynisch’

De Nationale Herdenking op 4 mei is altijd selectief geweest in wie er wordt herdacht. Maar sinds de genocide in Gaza en het steeds zichtbaarder worden van Israëls imperialistische ambities in West-Azië is deze selectieve herdenking ronduit cynisch. Deze herdenking is in mijn ogen respectloos voor de slachtoffers en voor het publiek, zowel op de Dam als thuis, wanneer

politieke leiders plechtige woorden uitspreken over het voorkomen van herhaling, terwijl zij geen daadwerkelijke stappen zetten om hedendaags massaal geweld en mensenrechtenschendingen te stoppen, of daar zelfs indirect en direct aan bijdragen.

Hoe kunnen de woorden en rituelen van deze herdenking nog serieus worden genomen?

Ik voel zelf walging bij het idee dat prominente figuren, zoals Willem-Alexander, straks een centrale rol zullen spelen, terwijl hij kort daarvoor nog de hand schudde van Donald Trump, een wereldleider die enkele dagen eerder nog sprak in termen als ‘een hele beschaving zal vannacht sterven, om nooit meer terug te brengen’ en letterlijk dreigde om een volk van met meer dan 90 miljoen mensen uit te roeien. Door het bezoek niet te annuleren, worden zulke uitspraken genormaliseerd op het hoogste diplomatieke niveau en moeten we dan geloven wanneer de koning ‘nooit meer’ zegt? •

Dimple Sokartara,
communicatieadviseur

‘Ik ben stil voor de slachtoffers van de oorlog toen, maar neem ook voor mezelf dat moment om stil te zijn voor de slachtoffers van andere oorlogsmisdaden die zich veel recenter hebben afgespeeld. Hierbij denk ik aan de slachtoffers in Gaza, maar ook in Congo en Iran. En de vele Indonesische mensen wier levens zijn ontnomen, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog.’ •

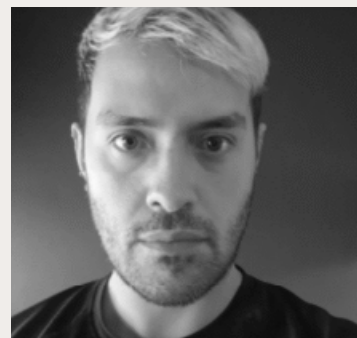

Ahmed Abdillahi, postbezorger en lokaal politicus voor Groen-Links-PvdA

‘Eerlijk gezegd doe ik zelf niet echt mee aan de twee minuten stilte op Dodenherdenking. Maar ik ga er wel altijd respectvol mee om. Je zal mij in die twee minuten geen rare dingen zien doen. Ik snap ook wel waarom veel mensen er wél aan meedoen. Het is natuurlijk een belangrijk moment om stil te staan bij de

Tweede Wereldoorlog en andere oorlogen waar Nederland bij betrokken is geweest.

Tegelijk merk je dat er iets aan het veranderen is. Steeds meer mensen vragen zich af of de manier waarop we nu herdenken nog wel past bij deze tijd. De samenleving verandert, dus het is eigenlijk logisch dat zo’n traditie ook een beetje mee verandert. Sommigen zeggen bijvoorbeeld: betrek ook andere, meer recente conflicten, zoals wat er speelt in Gaza. Anderen vinden juist dat je het moet houden zoals het is. Voor mij laat dat vooral zien dat mensen er verschillend in staan. En dat is ook oké, zolang we er maar respectvol over blijven praten. Uiteindelijk zien we vanzelf welke kant het opgaat.’ •

Yunus Kaplan, docent maatschappijler

‘Ik merk dat die vraag niet meer vanzelfsprekend voelt. Niet omdat ik niet wil herdenken, maar omdat alles eromheen steeds sneller vastloopt. Alsof je moet kiezen. Alsof stilte niet genoeg is. Alsof die iets moet betekenen, iets moet zeggen. Terwijl stilte voor mij juist het tegenovergestelde was. Even niets hoeven. Niet uitleggen.

‘Ik sta stil op 4 mei, maar ik merk dat die stilte minder stil wordt’

Niet verantwoord. Ik sta stil op 4 mei, maar ik merk dat die stilte minder stil wordt. Alsof er toch iets verwacht wordt. Een kant. Een reactie. En dat is precies wat schuurt: dat zelfs stilte niet meer neutraal is.’ •

Mag een journalist partij kiezen?

● EWOUT KLEI

Joris Luyendijk wil zichzelf geen journalist meer noemen, zo vertelt hij in de Ongelooflijke Podcast van David Boogerd en Stefan Paas. Hij maakt een scherp onderscheid. Journalisten moeten het nieuws zo neutraal mogelijk brengen, schrijvers zoals hijzelf mogen openlijk partij kiezen. ‘Maar ikzelf ben tot de conclusie gekomen dat mijn meerwaarde meer kan liggen in juist wel nu partij kiezen en niet meer de regels van de journalistiek volgen. Dus ik heb ook geen perskaart meer.’

Het is een interessante gedachte, maar ook een wat strakke scheidslijn. Want er zijn journalisten die juist als journalist partij kiezen. Niet omdat ze activistisch zijn, maar omdat ze weigeren mee te draaien in een taalspel dat de werkelijkheid versluiert.

Vrij Nederland

Neem Henk van Randwijk (1909–1966), hoofdredacteur van het verzetsblad *Vrij Nederland*. Tijdens de bezetting schreef hij tegen de nazi's, maar ook na de bevrijding bleef hij een morele tegenstem. Vooral tijdens de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog (1945–1949) liet hij zich niet in slaap sussen door de nationale consensus.

Op 26 juli 1947, kort na de eerste zogenoemde politionele actie, schreef hij zijn beroemde aanklacht:

‘Ik spreek omdat ik Nederlander ben. Omdat ik Nederlander ben, zeg ik nee! tegen het geweld dat thans door ons in Indonesië gepleegd wordt. Ik zeg dit, met in mijn oren de beschuldigingen door mijzelf en anderen geuit tot het Duitse volk, dat uit vaderlandsliefde en eenzelfde verkeerd begrepen nationaal belang meende te moeten zwijgen toen Hitler in zijn naam misdaden beging.

Ik schakel daarmee het optre-

‘Waar Luyendijk terecht bang voor is, is activistische journalistiek waarin feiten en meningen door elkaar lopen’

den van onze regering in Indonesië en de daden van Hitler niet gelijk. Ik zeg er alleen mee dat wij in de beschuldiging aan het Duitse volk erkennen dat er een hogere maatstaf is dan het nationale belang en dat er klemmender redenen zijn om te spreken of te zwijgen dan het Nederlander-schap. (...) En nu nog, nu reeds de kanonnen spreken, wil men ons, Nederlands volk, in deze het geweten en de daadkracht dodende atmosfeer dringen: een politionele actie, geen oorlog; wapengeweld ter uitvoering van het vriendschap-sakkoord.’

Van Randwijk doorzag het eufemisme *politionele actie*, een poging om een koloniale oorlog te verpakken als een politiemissie. De operatie heette veelzeggend *Operatie Product*, omdat Nederland grote delen van Java wilde herkoloniseren om opnieuw winst uit de kolonie te trekken. De meeste Nederlanders wilden de Indonesische onafhankelijkheid niet erkennen. Maar er waren ook ‘nestbevuilers’ zoals Van Randwijk die hun eigen land moreel de maat durfden nemen.

Zijn kritiek op verhullend taalgebruik is nog altijd actueel. Rusland noemde de invasie van Oekraïne in 2022 geen oorlog, maar een ‘speciale militaire operatie’. De Verenigde Staten voeren

‘operations’ en ‘strikes’ uit tegen Iran zonder formeel in oorlog te zijn. China spreekt over ‘Vocational Education and Training Centers’ waar Oeigoeren worden opgesloten en gehersenspoeld. En Israël noemt zijn militaire optreden in Gaza geen genocide, maar operaties tegen Hamas.

Wie als journalist meegaat in dit soort framing verliest zijn morele kompas. Soms móet je in navolging van Van Randwijk nee zeggen. Niet als activist, maar als iemand die weigert mee te doen aan taal die geweld normaliseert. Dat is een vorm van zedelijke moed, die de Duitsers *Zivilcourage* noemen.

Kokervisie

Waar Luyendijk terecht bang voor is, is activistische journalistiek waarin feiten en meningen door elkaar lopen. Dat is een vorm van extreme partijdigheid die elke nieuwsgierigheid smooert. George Orwell waarschuwde hier in 1945 al voor in zijn *Notes on nationalism*: zodra iemand een ideologische positie inneemt, interpreteert hij alles vanuit die bril en bestrijdt hij alles wat daarmee in strijd is. Zo ontstaat kokervisie, en worden feiten die niet passen bij de ‘waarheid’ genegeerd.

Een historisch voorbeeld is *De Waarheid*, het dagblad van de Communistische Partij Nederland. De krant was net als Van Randwijk fel tegen de Nederlandse agressie in

Indonesië, maar stond daarmee niet automatisch ‘aan de goede kant’. Want dezelfde krant verdedigde tegelijkertijd de agressieve buitenlandse politiek van de Sovjet-Unie, die Oost-Europese landen met dwang onder haar invloed bracht, met als dieptepunt de coup in Tsjechoslowakije in 1948. Kritiek op kolonialisme kan samengaan met blindheid voor ander onrecht.

Trouwens, ook Van Randwijk was niet zonder zonde. Hij had in de jaren veertig een ‘afwachterende bewondering’ voor de Sovjet-Unie, vooral vanwege het enorme Russische oorlogsleed en de rol van het Rode Leger in de bevrijding van Europa. Dat kostte *Vrij Nederland* abonnees en uiteindelijk zijn positie als hoofdredacteur. Maar zijn sympathie was niet ideologisch: hij werd geen communist, maar bleef een linkse PvdA'er met een sociaal bewogen wereldbeeld. Zijn critici noemden hem communist omdat hij tegen kolonialisme was en solidair met de verdrukten — niet omdat hij in Lenin of Stalin geloofde. Van Randwijk bleef een democraat.

Niemand is perfect. Ook Van Randwijk niet. Maar we kunnen leren van zijn moed. Hij durfde zijn eigen nest te bevuilen, zonder zich te laten verleiden door totalitaire ideologieën. Zulke partijdige journalisten mogen er zijn. Zulke journalisten heeft een democratische samenleving juist nodig. ●

BEELD: PIXABAY

TAYFUN BALCIK

Journalist en historicus.

Waarom zouden journalisten hun woorden verzachten?

Afgelopen week kreeg ik twee berichten voor mijn kiezen waar ik instemmend bij moest knikken, maar waarbij er ook meteen een vies glimlachje op mijn gezicht verscheen. Het eerste was de discussie die journalist Abdou Bouzerda van Bureau Buitenland wil losmaken over welke regeringsvormen we ‘regime’ noemen (bijvoorbeeld Iran) en welke niet (bijvoorbeeld Israël en de VS).

Vanuit democratische principes pleit hij ervoor dat we consequent zijn, maar in de formulering van die kritiek hanteert hij de fluwelen handschoen. ‘Moet hij dat doen om zijn conservatieve, witte (ja, de media zijn nog steeds een wit bastion) collega’s niet voor het hoofd te stoten?’, ging er als eerste door me heen toen ik het stuk las. ‘Ik weet niet of pro-Israëliëse en pro-westerse eind- en hoofdredacteuren hiervan meteen onder de indruk zijn,’ app ik een collega van kleur die me op het stuk wees.

Maar goed, Bouzerda zegt als volgt:

‘Als we “regime” gebruiken voor een staat die structureel één bevolkingsgroep zonder volwaardige rechten onder controle houdt, dan wordt het lastig om vol te houden dat dat woord alleen voor

Teheran gereserveerd is. Dit is geen pleidooi om Iran en Israël gelijk te stellen. Dat zou analytisch lui zijn. Het gaat hier om het principe van woordkeuze en hoe we dat legitimeren.’

Eerder in dat stuk wijst Bouzerda ook op Israëliëse apartheidswetgeving (zonder die zo te benoemen), zoals een doodstraf die alleen voor Palestijnen geldt. Tegelijk laat hij na om de genocide in Gaza en Libanon te noemen. Beide worden gerechtvaardigd als terreurbestrijding (van Hamas en Hezbollah), zoals genocides vaker worden verbloemd. In wezen draait het om de expansie van Israëliëse grondgebied.

Een dubbele vergelijking lijkt me op zijn plaats. In de hoofden van de Jong-Turken – verantwoordelijk voor de Armeense genocide tijdens de Eerste Wereldoorlog – waren er ook allerlei terreurbewegingen actief in historisch Armenië. Het streven naar onaf-

hankelijkheid werd toen onderdrukt door bijna alle Armeniërs in het oosten van het Ottomaanse Rijk uit te roeien. Ook bestreden nazi’s tijdens de Holocaust het waanidee van het ‘internationale Jodendom’ en ‘Verjudung’, terwijl ze tegelijkertijd de Duitse Lebensraum uitbreidden. Deze genociden vonden plaats in de context van imperialistische en koloniale oorlogen en in naam van de belangen van het ‘Herrenvolk’, in dit geval de Turken en Duitsers.

Alleen machthebbers die zich niet alleen technisch en militair, maar ook moreel superieur wanen, plegen genociden. Dat is het belangrijkste argument om te spreken van een genocidaal apartheidregime in Israël, of een extremistisch christelijk-nationalistisch Trump-regime in de VS. Deze mensen kennen geen schaamte en maken daar ook geen geheim van. Waarom zouden journalisten hun woorden dan ver-

zachten? *Speaking truth to power* zou het uitgangspunt moeten zijn tegenover regimes die alle grenzen van menselijkheid en waardigheid hebben overschreden.

Kolonialisme in Nieuw-West

Oké, dan het tweede bericht, waar ik als Turkse Amsterdammer uit Nieuw-West niet echt van opkeek. Het ging over Turkse en Marokkaanse politieagenten die zich gepest voelden door hun witte collega’s en teleurgesteld het korps verlieten. Tja, wat valt er nog meer te zeggen over racisme binnen witte politie-eenheden?

Jarenlang heb ik me de longen uit mijn lijf geschreeuwd over de koloniale omstandigheden in Nieuw-West, waar Turkse en Marokkaanse bewoners, bewust of onbewust, zijn geconcentreerd en in feite in wijken worden vastgezet, en door gentrificatiebeleid steeds weer aan het kortste eind trekken. Als diversiteitsbeleid er dan op gericht is om boeven ‘uit je eigen soort’ te vangen in Nieuw-West, dan gaat dat op een gegeven moment wringen. Geen zinnig mens kan die systemische verandering schadevrij volhouden. De enige remedie is echte vrijheid en gelijkheid. De herdenkingsdagen komen er weer aan. Wees niet bang, wees vrij op 4 en 5 mei! •

De zaak Lumumba verbindt gek

Vijfenzestig jaar na de moord op de Congolese premier Patrice Lumumba strijden zijn nazaten nog altijd voor gerechtigheid. Zijn dood zou zijn beraamd door Belgische diplomaten uit België, dat Congo 75 jaar koloniseerde. Eén van hen kan nu worden berecht voor zijn mogelijke rol.

● FITRIA JELYTA

‘W

gaan de wereld laten zien waartoe de zwarte man in staat is wanneer hij in vrijheid werkt, en we gaan van Congo het middelpunt van de zonnestrallen maken voor heel Afrika.’ Zo sprak Patrice Emery Lumumba op 30 juni 1960, de dag dat de Republiek Congo zich onafhankelijk verklaarde van 75 jaar Belgisch koloniaal bewind. ‘Op dit gebied heeft België, eindelijk de loop van de geschiedenis aanvaard, niet geprobeerd onze onafhankelijkheid tegen te werken, en is het bereid ons bij te staan en vriendschap te tonen.’

Zes maanden na deze toespraak werd Lumumba, samen met zijn bondgenoten Maurice Mpolo en Joseph Okito, ontvoerd en verplaatst naar de Congolese provincie Katanga. Daar werden ze gemarteld, en uiteindelijk op 17 januari 1961 geëxecuteerd door een vuurpeloton onder leiding van Belgische officieren. De Belgische inspecteur-generaal van de Katangese politie, Gerard Soete, kreeg vervolgens de opdracht om hun lichamen te laten ‘verdwijnen’. Dit deed hij door ze in stukken te laten zagen en in zwavelzuur op te lossen, zo bekende Soete op de vooravond van zijn overlijden in het jaar 2000.

Vijftig jaar na de brute moord op de eerste democratisch verkozen premier van de Republiek Congo, diende zijn oudste zoon

François Lumumba een strafrechtelijke klacht in bij de Belgische rechtbank. Elf Belgische diplomaten werden op 23 juni 2011 aangeklaagd voor hun vermeende betrokkenheid bij de moord op Lumumba’s vader. Sinds het indienen van de aanklacht zijn er tien van de elf verdachten overleden, en is het rechtsproces behoorlijk vertraagd

mijn grootvaders kompanen Joseph Okito en Maurice Mpolo ook heeft aanvaard. Het gaat natuurlijk niet alleen over mijn grootvader.’

Voor velen in Congo, maar ook daarbuiten was haar grootvader een antikoloniaal verzetsheld. Een icoon voor de vrijheidsstrijd van voormalig gekoloniseerde landen. ‘Maar hij was ook een

familie, van mijn identiteit, maar eigenlijk had het niet zo moeten zijn.’ Lumumba doelt op het langdurige proces dat voorafging aan de beslissing van de Belgische raadkamer om de verdachte alsnog te berechten. ‘Ik begrijp dat dit soort dingen tijd kosten, maar het laat wel zien dat het rechtssysteem veel uitdagingen kent.’

‘Recht praten wat krom is’

Dat het rechtssysteem uitdagingen kent in de context van een koloniaal verleden, herkent ook auteur en historica Marjolein van Pagee. Eerder schreef ze boeken over de Nederlandse koloniale bezetting van Indonesië, en de Indonesische verzetsheld Bung Tomo. Daarnaast volgde ze de rechtszaken van de Indonesische mensenrechtenorganisatie Comité Nederlandse Ereschulden (KUKB), die de Nederlandse staat in 2008 voor het gerecht daagde. In deze zaken ging het om nabestaanden van Javaanse mannen die door het Nederlandse leger werden vermoord in 1947. Dit gebeurde vlak nadat Indonesië op 17 augustus 1945 zich onafhankelijk verklaarde.

Van Pagee ziet gelijkenissen in de KUKB-zaken en de zaak Lumumba. ‘In het algemeen denken mensen nog te positief over westerse rechtssystemen, alsof het in de basis goed is, en het werkelijk is opgericht om onrecht te bestrijden’, zegt Van Pagee. ‘Maar als je de koloniale geschiedenis bestudeert, dan blijkt dat Europese koloniale machten het rechtssysteem hebben opgetuigd om juist recht te praten wat krom is.’

Dat zag zij tijdens de rechtszaken rondom Indonesische slacht-

‘Het is onderdeel geworden van onze familie, van mijn identiteit’

geraakt.

De enige nog levende verdachte in deze zaak is de 93-jarige Belgische oud-topdiplomaat Etienne Davignon. Vorige maand kreeg hij te horen dat hij zijn vermeende betrokkenheid bij de moord op Lumumba alsnog voor de Belgische rechtbank moet verantwoorden.

Verzetsheld, echtgenoot, vader

‘Dit is een stap in de goede richting. We voelden ons opgelucht, toen we het hoorden’, zegt de 33-jarige Yema Lumumba, activist en kleindochter van de geëxecuteerde Congolese premier, tegen *de Kanttekening*. ‘En het is belangrijk dat de Belgische rechter de aanklachten over de executie van

mens’, zegt Lumumba. ‘Hij was ook een vader die bij zijn kinderen werd weggehaald, een echtgenoot die van zijn vrouw werd gescheiden, en een man die uit zijn gemeenschap werd weggerukt.’ De Congolese premier was 35 jaar toen hij werd geëxecuteerd.

Als kind groeide Lumumba op met de verhalen over het Belgisch koloniaal bewind in Congo en haar grootvaders nalatenschap. Van jongs af aan werd ze op de hoogte gehouden van het rechtsproces dat haar oom was begonnen om antwoorden te krijgen over de brute moord op haar grootvader. ‘Deze langdurige strijd voor rechtvaardigheid is iets waar ik mee ben opgegroeid. Het is onderdeel geworden van onze

oloniseerde mensen

DE CONGOLESE LEIDER PATRICE LUMUMBA IN BRUSSEL OP 26 JANUARI 1960. BEELD: HARRY POT/NATIONAAL ARCHIEF

‘Een gerechtelijke uitspraak heeft een zwaardere lading en is daardoor extra confronterend’

offers van Nederlands koloniaal geweld. De slachtoffers werden niet als Indonesische staatsburgers beschouwd, ook niet als Nederlanders, maar als koloniale

onderdanen. Dit heeft ermee te maken dat Nederland tot op de dag van vandaag de Indonesische onafhankelijkheidsdatum van 1945 juridisch niet erkent. Het

gevolg was dat de nabestaanden van de slachtoffers schadevergoedingen werden toegekend, die berekend waren volgens een koloniaal raamwerk, waardoor ze ontzettend laag uitvielen.

Imagoherstel

Hieruit merkte Van Pagee op dat de nazaten en slachtoffers van het koloniaal verleden gedwongen mee moesten gaan in het narratief van de voormalige kolonisator, om aan te kunnen tonen dat hun onrecht is aangedaan. De fundamentele verschillen in de blik op deze geschiedenis, en het narratief van de gekoloniseerde wordt in de rechtbank buiten beschouwing gelaten, stelt zij.

‘Onze huidige rechtssystemen zijn onder kolonialisme tot stand gekomen. Ze zijn bedoeld om de daders te beschermen en niet om de slachtoffers van koloniaal geweld een middel te geven om hun recht te halen’, concludeert Van Pagee. ‘Op het moment dat slachtoffers dit middel wél daarvoor gebruiken, veroorzaakt dit een enorme schok en zal het systeem er alles aan doen om de schade te beperken. Het gaat dan vaak niet meer om de slachtoffers maar om het gezichtsverlies van de dader.’

Dit zag zij ook in Nederland gebeuren met het grote onderzoek dat de Nederlandse staat in gang zette over onder meer

‘extreem geweld’ tijdens de Indonesische Onafhankelijkheidsstrijd. Van Pagee stelt dat het onderzoek in feite een reactie was op de KUKB-rechtszaken om verantwoordelijkheid te veinzen. Het onderzoek werd na de KUKB-rechtszaken gestart, en leidde tot excuses van Koning Willem-Alexander en oud-premier Mark Rutte.

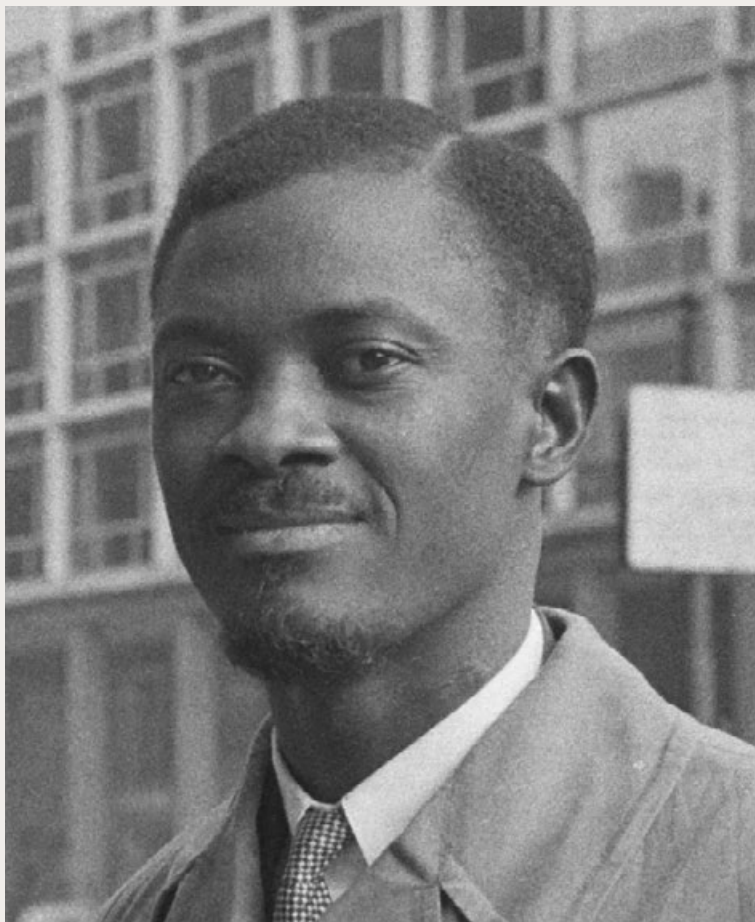
Van Pagee vreest dat de zaak Lumumba in België een vergelijkbare wending zal krijgen. ‘Net als bij de KUKB-zaken in Nederland, zal deze zaak in België ongetwijfeld veel losmaken in het publieke debat’, zegt zij. ‘Een gerechtelijke uitspraak heeft een zwaardere lading en is daardoor extra confronterend, en ik denk dat de Belgische overheid het helemaal niet leuk vindt dat het narratief van

hun koloniale verleden op deze manier wordt bevraagd.’

Tegelijkertijd ziet Van Pagee de waarde van de rechtszaken die mensen uit voormalig gekoloniseerde landen zijn aangegaan. Volgens haar maakt het recht net als de media en wetenschap deel uit van de macht. ‘Het heeft zin om op al die fronten strijd te voeren’, zegt zij. ‘Het is een confronterende techniek die het huis op zijn grondvesten laat schudden. Hoe de rechtszaak ook zal aflopen, het zal het onrechtvaardige van het systeem blootleggen.’

Koers van de geschiedenis veranderen

De rechtszitting tegen Etienne Davignon voor zijn vermeende betrokkenheid bij de moord op Patrice Lumumba wordt begin

PATRICE LUMUMBA IN BRUSSEL OP 26 JANUARI 1960. BEELD: HARRY POT/NATIONAAL ARCHIEF

‘Ik hoop dat onze strijd anderen verbindt en inspireert’

2027 verwacht. De 93-jarige oud-topdiplomaat kan nog in hoger beroep gaan. Dit kan het proces verder vertragen. ‘We hebben deze zaak voorgelegd aan een rechtssysteem dat zijn eigen beloop zal hebben’, zegt Yema Lumumba. ‘We zullen erop moeten vertrouwen.’

De kleindochter van de geëxecuteerde Congolese oud-premier wil weten wat er is gebeurd in aanloop naar de moord op haar grootvader, en in hoeverre de verdachte daarover ter verantwoording kan worden geroepen. ‘We zullen nooit terugkrijgen wat ons is afgenomen, wat Congo is afgenomen, wat Afrika is afgenomen, en wat zoveel andere landen zijn afgenomen vanwege kolonialisme’, zegt zij.

‘De moord op Patrice Lumumba heeft de koers van de koloniale geschiedenis op een ingrijpende wijze veranderd. En we zullen nooit achter de hele waarheid komen’, gaat zij verder. ‘Maar we kunnen wel invloed hebben op een versie van de waarheid die we in geschiedenisboeken vastleggen, en de koers van de geschiedenis veranderen met ons streven naar rechtvaardigheid.’

Internationaal tribunaal

Volgens Lumumba staat de zaak voor meer dan alleen het verkrijgen van antwoorden en verantwoording over wat er in het verleden is gebeurd. ‘Deze zaak zegt veel over voormalige koloniën en hoe zij zich verhouden tot hun

voormalige kolonistoren’, zegt zij. Ze wijst naar een grote beweging onder voormalig gekoloniseerde mensen, met name jongeren, die meer kennis en toegang hebben tot informatie over het koloniale verleden. ‘Zij begrijpen heel goed wat hun rechten zijn, en hoe zij die kunnen opeisen’, ziet zij. Dat ziet ook Marjolein van Pagee.

De historica denkt dat zaken als die van Lumumba en KUKB tot meer genoegdoening zal leiden wanneer er nieuwe juridische kaders ontstaan die niet verbonden zijn aan Westerse machtsstructuren. Als voorbeeld noemt ze het *Kuala Lumpur War Crimes Tribunal* in Maleisië, dat de Britse oud-premier Tony Blair en Amerikaanse oud-president George Bush in 2011 heeft veroordeeld voor de invasie van Irak in 2003 en de illegale oorlog die daarop volgde. Zij ziet kansen voor de opkomst van vergelijkbare initiatieven. ‘Maar tot dan is het roeien met de riemen die we hebben, en ben je aan het manoeuvreren binnen de kaders die de daders zelf hebben opgesteld.’

Ook Yema Lumumba ziet kansen voor meer rechtszaken in het belang van het recht van voormalig gekoloniseerde mensen. ‘Ik hoop dat onze strijd anderen verbindt en inspireert om ook hun zaken uit het koloniale verleden aan het licht te brengen’, zegt zij. ‘Of dat nou in Congo is of in Indonesië, of in andere landen waar er voorheen een koloniaal bewind gold.’ ●

ergosana

Medisch Adviesbureau

www.ergosana.nl - Drs.I.Sevinc - Bedrijfsarts/verzekeringarts - i.sevinc@ergosana.nl

Rijbewijskeuring
B,C,D, (E) groot
rijbewijs

Medische Keuring
Levensverzekering

Verzuim &
Re-integratie

Vaccinatiezorg
particulier /
Bedrijven

Eerste Kamer stemt vóór tweestatusstelsel, tegen asielnoodwet

De Eerste Kamer stemde vóór het tweestatusstelsel en tegen de asielnoodmaatregelenwet. Wat betekent dit precies?

Op 21 april vond er een stemming plaats over de asielwetten van oud-minister Marjolein Faber van Asiel. Zij was van de PVV en maakte deze wetten in de vorige kabinetsperiode. De wetten zorgden daarna voor veel politieke ruzie, die nog steeds merkbaar is. De PVV had de wetten zelf gemaakt, maar stemde tegen een aanpassing van de asielnoodmaatregelenwet. Deze aanpassing zou hulp aan mensen zonder verblijfsvergunning niet strafbaar maken. Men dacht dat D66, dat tegen de asielwetten is, vóór deze aanpassing zou stemmen, maar dat gebeurde niet. Daarna stemden het CDA en de SGP tegen de asielnoodmaatregelenwet. Hulp zou zonder de aanpassing namelijk strafbaar worden,

en daar zijn zij tegen. Door dit politieke spel was er veel verwarring. Daardoor kregen de gevolgen van de stemming minder aandacht. Er komen wél strengere asielregels, zeiden enkele journalisten. Dat komt vooral doordat het tweestatusstelsel genoeg steun kreeg. Deze wet heeft grote gevolgen: ze maakt verschil tussen groepen asielzoekers, met verschillende rechten en verblijfsstatussen. De wet heeft vooral gevolgen voor asielzoekers met een zogenaamde B-status. Dit zijn mensen die niet persoonlijk worden vervolgd, maar vluchten voor oorlog of geweld. Voor hen komen strengere regels voor gezinshereniging, zoals langere wachttijden en strengere voorwaarden.

De asielnoodmaatregelenwet, die strengere regels moest invoeren, kreeg geen meerderheid. Dat is gunstig voor mensen zonder geldige papieren in Nederland. Zij kunnen nu niet zomaar worden uitgezet. Mensen die hen helpen, mogen dat ook blijven doen. Toch gaan veel plannen uit deze wet wel door. Dat komt omdat ze ook in het Europese Migratiepact staan. Strengere regels voor nareis, een kortere geldigheid van de verblijfsstatus en het afschaffen van de verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd staan ook in de Nederlandse wet van dit pact, schreef *de Volkskrant*. Wat er niet in staat, is de mogelijkheid om asielzoekers die overlast geven uit te zetten. Rechtse partijen vragen daar vaak om. Ook kunnen asielzoekers die buiten hun schuld lang moeten wachten niet zomaar een boete krijgen. Dat was wel een wens van de PVV. ●

Kamerlid Mona Keijzer wantrouwt rapport over marteling Pal

MONA KEIJZER ZEGT DAT ZE HET RAPPORT VAN SAVE THE CHILDREN NIET GELOOFT

De publieke en politieke boosheid na het verschijnen van een rapport over Israëliëse martelgevangenen werd niet gedeeld door het partijloze Kamerlid Mona Keijzer (ex-CDA, ex-BBB). Zij zei niet te geloven dat Palestijnse kinderen worden mishandeld, vernederd en seksueel misbruikt. Keijzer noemde het rapport zelfs 'antisemitisch'. Het journalistieke jongerenplatform *De Marker* vroeg haar om een uitleg.

'Door zonder kritiek zo'n rapport als waarheid aan te nemen en te stellen dat het komt door de Israëliëse regering, voed je de discussie hier in Nederland. Alsof dat bijna het ergste is in die regio,' zei Kamerlid Mona Keijzer in de Tweede Kamer. Ze legde die afwijzing verder niet uit. Daarom is onbekend waarom zij ontkende dat Palestijnse kin-

deren in Israëliëse gevangenen worden mishandeld. De directeur van Save the Children, Pim Kraan, vond Keijzers woorden totale onzin. 'Wij hebben de interviews zelf afgenomen en wij twijfelen niet over de echtheid van deze verhalen,' zei hij tegen *De Marker*. Toch bleef Keijzer zeggen dat er 'antisemitisme' meespeelt. 'Mijn mening is dat het direct doorgeven van dit soort informatie, zonder dis-

Op deze pagina's brengt de Kanttekening nieuws in eenvoudig Nederlands. Zo willen we toegankelijk zijn voor mensen met een migratieachtergrond die de taal nog niet goed beheersen. •

MARJOLEIN FABER, OUD-MINISTER VAN ASIËLEN EN MIGRATIE (PW).
BEELD: STILL RTL NIEUWS

estijnse kinderen

cussie en zonder vragen te stellen, zorgt voor een sfeer in Nederland waarin haat tegen Joden bijna normaal lijkt te worden.'

De Marker stelde vragen over de houding van het pro-Israëliëse Kamerlid. 'Als het een ander rapport was geweest, had u het dan ook meteen betwijfeld, of nu alleen omdat het over Palestijnen gaat?', vroegen ze haar.

Keijzer vond dat niet goed en liet dat ook merken. 'Aan dat laatste stukje neem ik aanstoot. Het maakt mij niet uit waar je vandaan komt.'

Dat is in ieder geval niet te zien aan haar politieke verleden, waarin ze Palestijnen en moslims juist vaak als verdacht neerzet. Ook steunt zij zonder kritiek het Israëliëse regime, ondanks de voortdurende genocide in Palestina. •

Turkse schrijfster Ece Temelkuran waarschuwt voor normalisering van fascisme

In haar nieuwe boek *Nation of Strangers* waarschuwt de Turkse schrijfster Ece Temelkuran, die in Duitsland woont, voor het langzaam verdwijnen van democratieën wereldwijd en de groei van fascisme.

SCHRIJVER EN COLUMNIST ECE TEMELKURAN. BEELD: JOANNA PACIOREK

Temelkuran verliet Turkije in 2016, omdat zij felle kritiek had geuit op de Turkse president Recep Tayyip Erdogan. Zij ziet vluchtelingen, ballingen (zoals zij wordt genoemd) en ook burgers liever als vreemdelingen, in plaats van hen in hokjes in te delen, zegt zij in een gesprek met *NRC*. Volgens haar kun je je ook een vreemdeling voelen zonder je land te verlaten, omdat je het gevoel van thuis verliest.

Ze wijst de rangorde af die in het Westen bestaat tussen mensen die hun land hebben moeten verlaten. Mensen zoals zij ('ballingen') worden vaak gevraagd om op een podium hun verhaal te delen. Maar vluchtelingen of asielzoekers (die

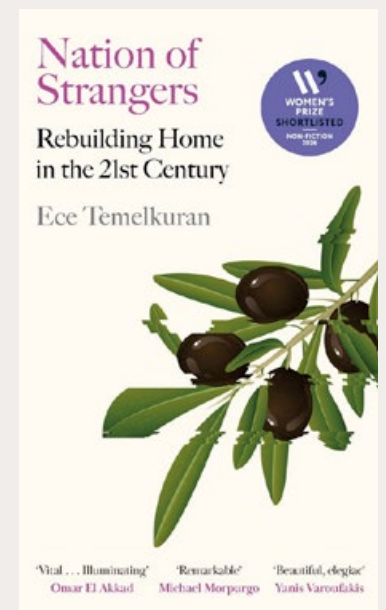
zijn gevlucht voor hun veiligheid) moeten hun verhaal vertellen om te laten zien dat zij slachtoffer zijn. Volgens Temelkuran geeft deze rangorde Europa het gevoel goed bezig te zijn. Maar dit schaadt volgens haar ook de waardigheid van mensen.

Temelkuran is ervan overtuigd dat zij als schrijvende 'balling' geen recht heeft op meer voordelen dan bijvoorbeeld vluchtelingen of asielzoekers.

Zij merkt dat mensen in het Westen niet inzien dat ook in hun landen de democratie wordt bedreigd. Tegelijkertijd ziet zij dat het fascisme ook hier groeit. Zo moest zij vóór haar optreden op een Duits cultureel festival een vragenlijst

invullen. Daarin werd haar gevraagd of zij Hamas steunde en het bestaansrecht van Israël wel erkende. Dit leek een beetje op fascisme, zegt zij tegen *NRC*. Ook zei ze dat je, net als bij fascisme, bepaalde woorden moet gebruiken om te laten zien dat je geen vijand van de staat bent. Dit herkent zij uit Turkije.

Temelkuran vindt dat we ons niet meer af moeten vragen hoe we moeten omgaan met migratie. In plaats daarvan moeten we met elkaar bepalen wat 'thuis' in Europa betekent. Wanneer nieuwkomers en mensen die hier al heel lang wonen met elkaar praten over 'thuis', kan Europa misschien een oplossing vinden, zegt zij tegen *NRC*. •

'Vital... Illuminating' Omar El Akkad
'Remarkable' Michael Morpurgo
'Beautiful, elegant' Yanis Varoufakis

Kritiek op Israëlische doodstraf Palestijnen te doden'

Het Israëlische parlement heeft ingestemd met een wet die de doodstraf invoert en in de praktijk alleen Palestijnen treft. In Israël zelf is er weinig protest.

● KAJA BOUMAN

Honderden Palestijnen in de Gazastrook en op de bezette Westelijke Jordaanoever protesteren tegen Israëls plan om de doodstraf in te voeren voor moord met een terroristisch motief. De wet, die alleen voor Palestijnen zonder Israëlisch burgerschap geldt, wordt wereldwijd bestempeld als racistisch en de Verenigde Naties waarschuwen dat het plan in strijd is met het internationaal recht. Ook binnen Israël zelf klinkt kritiek, maar die lijkt aan dovemansoren gericht.

De wet is vooral een overwinning voor de extreemrechtse minister van Nationale Veiligheid Itamar Ben-Gvir. Al jaren lobbyt de politicus voor het invoeren van de doodstraf voor Palestijnen. Ook de afgelopen tijd voerde hij campagne. Nadat de wet werd aangenomen, met 62 stemmen voor en 48 tegen, schreef Ben-Gvir op X: 'We hebben geschiedenis geschreven.'

In korte tijd stroomde de internationale kritiek binnen. De VN roept Israël op de 'discriminerende doodstrafwet' terug te trekken. Mensenrechtenorganisatie Amnesty noemt de wet 'een openlijke vertoning van wreedheid, discriminatie en volstrekte minachting voor mensenrechten' en ook de EU uit haar zorgen: 'de doodstraf is een schending van het recht op leven en kan niet worden uitgevoerd zonder een schending van het absolute recht om vrij te zijn van marteling en andere vormen van mishandeling.'

Ook binnen Israël zelf is er kritiek op de wet. De Vereniging voor Burgerrechten in Israël heeft een verzoek ingediend bij het Hooggerechtshof van het land en wil dat de wet van tafel gaat, maar

wet ook al geen eerlijke behandeling in het Israëlische rechtssysteem. In administratieve detentie kunnen Palestijnen voor onbepaalde tijd worden vastgehouden, zonder aanklacht en

'De doodstrafwet voegt zich bij een lange lijst van discriminerende wetten', zegt Dvir. 'Israël voert een grootschalige aanval uit op het Palestijnse bestaan, waaronder de voortdurende genocide in Gaza en de escalatie van moorden en etnische zuiveringen op de Westelijke Jordaanoever. De wet op de doodstraf is bedoeld als een extra "legaal" instrument in de handen van Israël voor het doden van Palestijnen.'

Protest

In de Palestijnse gebieden gingen honderden mensen de straat op om te protesteren tegen de wet. 'Er is geen enkel persoon hier die geen broer, man, zoon of buurman heeft die in de gevangenis zit', zegt een 53-jarige psycholoog tegen nieuwszender Al Jazeera tijdens een protest in Ramallah op de Westoever. 'Er is geen Palestijnse familie zonder iemand in de gevangenis.'

Tijdens een protest in Nablus in het noorden van de Westelijke Jordaanoever droegen demonstranten borden met waarschuwingen dat de tijd begon te dringen, is te zien op foto's van de demonstraties. Op één bord stond

'De doodstraf is een schending van het recht op leven'

of dat gaat lukken, blijft nog maar de vraag. Van de internationale verontwaardiging zal Israël zich waarschijnlijk weinig aantrekken. Als reactie schreef minister Ben-Gvir op X: 'Ik zeg tegen de mensen van de Europese Unie die druk hebben uitgeoefend en de staat Israël hebben bedreigd: we zijn niet bang, we zullen ons niet onderwerpen.'

'We zien al jaren de misdaden van de bezetting', zegt Yair Dvir van de Israëlische mensenrechtenorganisatie B'Tselem. 'De laatste tweeënhalve jaar hebben we massamoorden in de Gazastrook en op de Westoever gezien, net als marteling, uithongering en andere misdaden. De internationale gemeenschap, die er tot nu toe nog niet in is geslaagd om Israëls misdaden tegen te houden, moet actie ondernemen.'

Ongelijke behandeling in rechtssysteem

Palestijnen kregen vóór de stemming over de nieuwe doodstraf

zonder proces. Ook het doodsvonnis kan straks worden opgelegd zonder dat er een openbaar aanklager, advocaat of geldig rechtsproces aan te pas komt. Daarnaast kan een Palestijn er niet tegen in hoger beroep en geldt de wet dus alleen voor Palestijnen zonder Israëlisch paspoort. Joodse kolonisten die een moord met terroristisch motief uitvoeren, kunnen geen doodstraf opgelegd krijgen.

'Er is geen Palestijnse familie zonder iemand in de gevangenis'

Wet: 'Extra instrument om

ISRAËLIËRS PROTESTEREN BIJ HET PARLEMENT IN JERUZALEM TEGEN DE WET DIE DE DOODSTRAF VOOR PALESTIJNEN TOESTAAT. BEELD: AHMAD GHARABLI/AFP

de oproep om een wet die de executie van gevangenen mogelijk maakt te stoppen, en een afbeelding van een gevangene naast een strop. In Hebron, Ramallah en Nablus bleven veel winkels gesloten door een algemene staking die was uitgeroepen door de Fatah-partij van president Abbas. Volgens Al Jazeera werden winkeliers in Anata door Israëlische soldaten gedwongen hun zaken toch te openen.

Kritiek in Israël

In Israël zelf is de kritiek beperkt. De oppositie is fel tegen de wet en mensenrechtenorganisaties spreken zich uit, maar de protesten op straat zijn kleinschalig. De dag dat de wet werd aangenomen, was er wel een protest bij het Israëlische parlement. Het protest werd door de politie op gewelddadige wijze afgebroken, vertelt Uri

Weltmann van vredesorganisatie Standing Together, die bij het protest was.

Weltmann verwacht dat er bij de hoorzittingen over de wet bij het Hooggerechtshof opnieuw protesten zullen zijn. 'Ik denk dat ze met deze wet de Palestijnen

nog verder willen dehumaniseren en het gevoel van Joodse superioriteit willen versterken. Het is bedoeld om de Israëlische maatschappij te hervormen.' Aankomend weekend gaat Weltmann samen met Standing Together en andere organisaties weer de

straat op om te demonstreren. Deze keer tegen de aanhoudende oorlog in Libanon. 'Libanon is geen onderdeel van het staakt-het-vuren en dat zou het wel moeten zijn.'

Ook Dvir benoemt dat er protesten zijn tegen de doodstrafwet in Israël. 'Het zijn Israëliërs die het grotere geheel zien en zich verzetten tegen genocide en etnische zuivering, maar zij vormen een minderheid. Onder de meerderheid van de Israëliërs heerst nog steeds een wijdverbreid gevoel van steun voor het systeem van Israëlische superioriteit. Vanuit hun perspectief zijn de voortzetting van de bezetting en onderdrukking – inclusief een wet die specifiek voor Palestijnen de doodstraf oplegt – legitieme instrumenten om het Israëlische apartheidsregime in stand te houden.' ●

'De wet op de doodstraf is bedoeld als een extra "legaal" instrument voor het doden van Palestijnen'

Oud-diplomaat Alon Liel: 'Ik gro over de Palestijnen'

Voormalig Israëliisch topdiplomaat Alon Liel vertelt wat de schendingen van de rechten van Palestijnen met hem doen. 'Ik voel me verschrikkelijk over wat mijn land de Palestijnen heeft aangedaan.'

● TAYFUN BALCIK

Alon Liel is de voormalige Israëliische ambassadeur in Turkije en Zuid-Afrika en voormalig ondersecretaris van het Israëliische ministerie van Buitenlandse Zaken. Hij is al twintig jaar niet meer werkzaam bij de overheid en geeft momenteel les aan verschillende Israëliische universiteiten. Hij is geboren in 1948, het

jaar van de Nakba, toen honderdduizenden Palestijnen werden verdreven.

Voor hem is die geschiedenis geen abstract begrip, maar steeds meer een morele last die dagelijks doorwerkt. In dit openhartige interview blikt hij terug op zijn jeugd in een land dat Palestijnen onzichtbaar maakte, zijn rol in de internationale diplomatie en zijn groeiende overtuiging dat zonder erkenning en herstel geen toekomst mogelijk is voor Israël.

Op 15 mei herdenken Palestijnen wereldwijd de 'voortdu-

rende Nakba'. U bent in 1948 in Tel Aviv geboren, dus u bent even oud als de Nakba. Heeft dat enige invloed op u gehad?

'Geboren zijn in 1948 had als kind of jongere weinig effect op mij. Ik groeide op zonder enige kennis over de Palestijnen. We leerden er niets over op school en ik kan me niet herinneren dat ik ooit 'een Palestijn' ontmoette vóór ik naar de universiteit ging. Als ik me niet vergis, zei onze premier Golda Meir rond 1968-69 dat 'een Palestijns volk niet bestaat'. Dat was de sfeer waarin ik opgroeide.

Voor mij als seculiere Israëliër

was Onafhankelijkheidsdag op 15 mei de belangrijkste feestdag van het jaar. De enige feestdag waar ik me echt sterk mee verbonden voelde. Het woord 'Nakba' kende ik natuurlijk niet. Ons werd verteld dat tijdens de onafhankelijkheidsoorlog van 1948 de Arabieren die hier woonden gewoon waren weggevlucht.'

Israël wordt beschuldigd een apartheidsstaat te zijn. U was ambassadeur in Zuid-Afrika. Heeft u ooit gedacht dat er een vergelijkbaar systeem in Israël werd opgebouwd?

eide op zonder enige kennis

‘Ik was ambassadeur in Zuid-Afrika van 1992 tot 1994, benoemd door de regering van Yitzhak Rabin omdat ik me in de jaren tachtig fel had uitgesproken tegen de Zuid-Afrikaanse apartheid. Ik werkte daar samen met het ANC en natuurlijk met Nelson Mandela, die toen al vrij was. Dit waren de “Oslo-jaren”, waarin Israël richting vrede met de Palestijnen bewoog. Mandela en zijn team steunden dat proces sterk,

Joden en Arabieren. Ook demografisch zijn er parallellen: Joodse kolonisten vormen zo’n 20 procent van de bevolking, maar hebben de volledige veiligheidscontrole over het grootste deel van het gebied, gesteund door het Israëlische leger. Binnen Israël ligt dat anders, maar de verantwoordelijkheid van de Israëlische regering voor de apartheid op de Westoever valt niet te ontkennen.’

‘Ik behoor tot de eerste Israëli’s die de bezetting van de Westelijke Jordaanoever “Israëlische apartheid” noemden’

en ik bouwde uitstekende werkrelaties met hen op. We gingen richting vrede, gesteund door het hele Afrikaanse continent. In die jaren sprak niemand over Israëlische apartheid.’

Ja, maar toch lijken de kiemen daarvoor toen al gelegd.

‘Maar met deze vraag spring je dertig jaar vooruit. Ik behoor tot de eerste Israëli’s die de bezetting van de Westelijke Jordaanoever “Israëlische apartheid” noemden. Juridisch gezien lijkt de situatie daar sterk op die in Zuid-Afrika: gescheiden rechtssystemen voor

Volgens veel mensenrechtenorganisaties, onderzoekers en landen pleegt Israël genocide in Gaza en de Westoever, en volgens sommigen ook in Libanon. Hoe kijkt u daartegenaan?

‘De beschuldigingen van genocide hebben betrekking op onze verschrikkelijke oorlog in Gaza in de afgelopen drie jaar. De zaak wordt behandeld door het Internationaal Gerechtshof en de uitspraak kan grote gevolgen hebben voor de toekomst van Israël.’

Wacht u op die uitspraak om te

bepalen of er sprake is van genocide?

‘De recente oorlog met Iran leidde de aandacht af van het lot van de Palestijnen. Als de oorlog met de Palestijnen binnenkort wordt hervat, kan dat de beschuldigingen van genocide tegen Israël nieuw leven inblazen. Dit zal een last zijn die Israël met grote moeite zal kunnen dragen.’

U heeft zich in uw carrière sterk op Turkije gericht en veel geschreven over de Turks-Israëlische betrekkingen. Waar komt die interesse vandaan?

‘Als jonge diplomaat weet je niet van tevoren waar je terecht komt. Begin jaren tachtig zat Israël in een diepe crisis met Turkije. Ik werkte toen als consul in Chicago en werd overgeplaatst naar Ankara. Die jaren in Turkije, met mijn gezin, hebben mijn interesse aangewakkerd. De diplomatieke missie was uitdagend en interessant, en we hielden van het land en maakten veel Turkse vrienden. Terug in Israël kreeg ik de kans om mijn proefschrift te schrijven

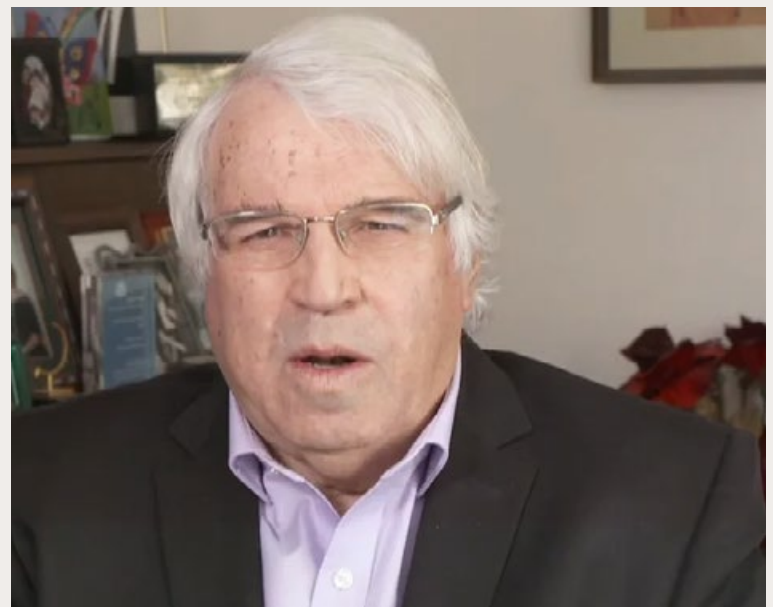
over het Turkse buitenlandse beleid, wat mijn interesse verder versterkte.’

Tot de opkomst van islamistische politiek vormden Turkije, Israël en de VS een soort alliantie tegenover Arabische landen. Hoe ervaren u dat?

‘Onze relatie met Turkije kende veel pieken en dalen. Ik diende daar in moeilijke tijden. In de tweede helft van de jaren tachtig begon het te verbeteren, mede door het einde van de toenmalige energiecrisis en de Israëlische terugtrekking uit Libanon. In de jaren negentig hadden we een soort “liefdesaffaire” met Turkije, die je ook een alliantie kunt noemen, inclusief militaire samenwerking. Maar wij zagen die alliantie niet als gericht tegen specifieke landen, noch in het Midden-Oosten, noch daarbuiten.’

Denkt u wel eens: als ik als Palestijn was geboren, wat zou er dan van mij geworden zijn?

‘Ik denk daar elke dag aan. Ik veel me verschrikkelijk over wat mijn

ALON LIEL. BEELD: TRT WORLD NOW/YOUTUBE

land de Palestijnen heeft aangedaan. Ik doe mijn best om dat recht te zetten en weet dat Israël geen normaal land kan worden zolang we die schade niet herstellen. Ik was betrokken bij de relaties die we in de jaren negentig met Palestijnen opbouwden, en velen van hen zijn nog steeds mijn vrienden. Ik identificeer me sterk met hun verdriet en zal tot mijn

laatste dag werken aan herstel.'

Voelt u zich bevoorrecht als Joodse Israëliër?

'Zeker. Hoewel wij ook oorlogen hebben meegemaakt, verliezen hebben geleden en zelfs fysiek gewond zijn geraakt – ikzelf ook – is onze situatie niet te vergelijken met die van de Palestijnen. Hun lijden is immens. Ik voel me ook

bevoorrecht ten opzichte van Arabisch-Israëliëse burgers, die niet gelijk zijn aan Joden, noch in levensomstandigheden, noch in juridische status. Wat me de laatste tijd vooral verontrust, is dat veel Joodse Israëliërs een gevoel van superioriteit hebben ontwikkeld tegenover Arabieren. Ik heb me nooit superieur gevoeld en zal dat ook nooit doen.'

Wat vindt u van boycots tegen Israël? Is dat de enige manier om het regime van Netanyahu te stoppen?

'In Israël is het bij wet verboden om boycots tegen het land te promoten. Ik respecteer de wet en als grootvader van zeven kleinkinderen die allemaal in Israël wonen, blijf ik liever uit de gevangenis. Maar de Westelijke Jordaanoever is niet officieel geannexeerd – en ik hoop dat dat zo blijft – en ik beschouw het niet als Israëliësch grondgebied. Daarom vind ik dat

het boycotten van producten uit nederzettingen en van gewelddadige kolonisten een belangrijke stap kan zijn richting vrede.'

In Nederland is discussie over 'het bestaansrecht van Israël'. Critici stellen dat alleen volkeren bestaansrecht hebben, niet staten, en wijzen erop dat staten in de geschiedenis ook verdwijnen, zoals Joegoslavië en de Sovjet-Unie. Wat vindt u daarvan?

'Ik vind zeker dat Israël bestaansrecht heeft. Tegelijk verwacht ik dat het land waar ik ben geboren en waar mijn familie woont zich houdt aan internationale normen en het internationaal recht volledig respecteert. Daar zijn we nu nog ver van verwijderd, maar ik hoop en geloof dat deze trend zal keren en dat Israël weer respect zal terugwinnen. Dat zal tijd kosten, maar we moeten de hoop niet opgeven.'

Hoe ziet u vrede, na alles wat er de afgelopen jaren is gebeurd?

'Vrede is op dit moment moeilijk voor te stellen, maar ik heb waarschijnlijk een sterke verbeelding. Zonder vrede wordt het voor Israël moeilijk om te blijven bestaan. We zijn een ontwikkeld land met een open economie die niet kan overleven zonder internationale banden – handel, investeringen, onderzoek. We kunnen niet eeuwig met het zwaard leven, zeker niet als we geïsoleerd raken. Ik hoop dat meer Israëliërs dat zullen inzien en hun militaristische en isolationistische houding zullen herzien. We moeten de internationale gemeenschap respecteren, inclusief onze burens. Dat is moeilijk na zoveel jaren van oorlog, maar met inspirerend, op vrede gericht leiderschap – in Israël en in de regio – is het mogelijk.' ●

'Zonder vrede wordt het voor Israël moeilijk om te blijven bestaan'

PALESTIJNSE VLUCHTELINGEN

ABDELKADER BENALI

Schrijver.

Noem mij maar Ismaël

Ik schrijf aan een roman waarin de hoofdpersoon, 'noem mij maar Ismaël', van de ene op de andere dag acteur wordt. Gewoon, omdat het kan. Ismaël krijgt een filmrolletje aangeboden; als de draaidagen achter de rug zijn, wordt zijn honorarium uitbetaald. Hij gaat ervan op reis. Gaandeweg het verhaal speelt Ismaël in meer films – de rol van mensensmokkelaar, religieus fanaticus en terrorist – totdat hem op een dag wordt gevraagd of hij de rol van Pontius Pilatus wil spelen in *The Passion*, de jaarlijkse uitvoering van het lijdensverhaal van Jezus voor de nationale televisie.

Ismaël is niet Bijbelvast, zijn agente legt hem uit dat het om een belangrijk personage gaat: de Romeinse bureaucraat die Jezus tot het kruis veroordeelde. De aanleiding voor zijn dood: Jezus roept om geen belasting te betalen! De hoofdpersoon vindt het wel een interessante rol, hij hoeft er niet voor te zingen. Een vriend raadt hem af Pontius Pilatus te spelen; het ligt best wel politiek gevoelig. Ismaël heeft een islamitische achtergrond en het spelen van Pontius Pilatus gooit olie op het vuur voor de islamofoben. De vriend ziet de krantenkoppen al voor zich: 'Het is een moslim die Jezus heeft gedood.'

'Hoe sterker de rol die moslims spelen in de samenleving, hoe groter hun aanwezigheid, hoe groter de apocalyptische angstdroom dat ze alles zullen overnemen – de vicieuze cirkel van haat is gelegd'

Hoe dit verhaal afloopt kan ik u niet vertellen, want ik schrijf nog aan de roman. Wat ik u wel kan vertellen, is dat Ismaël door de verwarring die ontstaat over zijn rol en zijn afkomst uiteindelijk de weg kwijtraakt. Letterlijk. De politie moet hem van de weg afhalen omdat hij daar als een zombie rondloopt, het verkeer ophoudend. Hoe meer Ismaël groeit in zijn talent, hoe meer hij zichzelf kwijtraakt, totdat er niet meer van hem over is dan een hoopje mens, een spookrijder. Is dat het lot van elke westerse moslim, dat je vroeg of laat, door omstandigheden waar je geen vat op hebt, op de verkeerde baan van de weg komt te liggen?

De verrechtsing in Europa is mede veroorzaakt door het onbehagen rond migratie. De afgelopen jaren echter is de islamofobie

ontzagwekkend toegenomen. En ik kan dat niet los zien van de rol die Ismaël is gaan spelen in de samenleving; het begint tot de politieke werkelijkheid door te dringen dat moslims niet weg te denken zijn. Punt. Er zijn altijd moslims geweest in Europa, zonder de culturele impulsen van de islam zou Europa niet zijn wat het vandaag is. De architectuur van kerken, ons dagelijks brood, de omgangsvormen, kleding: het draagt allemaal het DNA van de islamitische beschavingen. We zijn met elkaar verbonden.

Maar toen moslims een andere rol dan de klassieke gingen spelen, toen steeg ook het onbehagen en daarmee de weerzin. Het is de klassieke contradictie van de liberale samenleving: vanuit het vrijheidsprincipe ben je welwillend om minderheden te tolereren,

maar vanaf het moment dat zij hun rechten, talenten en kansen volledig willen verwezenlijken, verkruint het ideaal. De reactie erop is die giftige cocktail van xeno-nostalgie, heimwee naar wat eigen was, toen de wereld stabiel was. Dat is een mooi verhaal, maar het klopt niet. Rotterdam in de jaren zeventig was een veel gewelddadigere plek dan het nu is, de armoede was schrijnend.

Hoe sterker de rol die moslims spelen in de samenleving, hoe groter hun aanwezigheid, hoe groter de apocalyptische angstdroom dat ze alles zullen overnemen – de vicieuze cirkel van haat is gelegd. En wanneer een moslim een voorname rol kreeg 'toebedeeld', moest hij vooral bescheidenheid veinzen om zo de mensen gerust te stellen: zijn ambitie zou niemand schaden. Noem mij maar Ismaël.

Ik was laatst op Rotterdam Zuidplein, waar de multiculturele samenleving bruist – een potpourri van minderheden. Ik zie een bruisende samenleving, anderen zien een opvallende aanwezigheid van de islam in het straatbeeld, en dat zonder er echt geweest te zijn. Het is in deze wereld waarin Ismaël zich voorbereidt op de rol van zijn leven, om samen te vallen met zijn rol zonder daar excuses voor te hoeven maken. •

**THOMAS
VON DER DUNK**Publicist.
Cultuurhistoricus.

De VVD stimuleert actief de olie- en asielcrisis

Ja, u leest het goed: de VVD stimuleert actief de olie- en asielcrisis. Daar hoeven we niet geheimzinnig over te doen: dat kan iedereen namelijk gewoon lezen in de krant. Het beleid dat de VVD bepleit, vergroot onherroepelijk de olie- en asielcrisis.

Eerst de oliecrisis. Het begin van de oliecrisis valt heel precies te dateren, bijna op de minuut: op zaterdag 28 februari 2026, om half drie lokale tijd. Toen begonnen Amerika en Israël, zonder dat daarvoor enige door het internationaal recht gelegitimeerde reden bestond, een illegale aanval op Iran. De rest is geschiedenis: de afwisselend enkelvoudige en wederzijdse blokkade van de Straat van Hormuz, en daarna al snel onvermijdelijk exploderende benzineprijzen aan de Nederlandse pomp.

Het internationaal recht, daar zegt u mij wat. Inderdaad: de VVD zegt dat niets. Die verklaarde alle begrip te hebben voor Trumps agressieoorlog, eerst in overeenstemming met de zwabberlijn van het kabinet-Jetten, later wat minder. D66, de partij van Jetten, telt namelijk nogal wat juristen, en daar vinden ze het internationaal

recht wel van belang. Jetten's kabinet vond dat bij nader inzien dus ook, en dat kwam het op gewee- klaag van de VVD-fractie te staan.

De VVD en een Amerikaanse militaire interventie buiten Europa: dan weet je dat ze daar bijna per definitie voor Washington in de houding springen. Dat was ooit zo bij Vietnam, dat was deze eeuw zo bij Afghanistan, dat was zo bij Irak, dat is nu zo bij Iran. Bij de VVD hebben ze namelijk Mark Rutte, en Rutte is nu van Trump.

Dus klinken dan plots bezorgde geluiden over vuige dictatoren (geen twijfel: daarvan was/is met Saddam Hussein en Khamenei vader en zoon sprake), die we nooit hoorden als het om Zuid-Amerikaanse junta's ging, waar vooral vrolijk en vruchtbaar handel mee gedreven moest worden, of om het racistische apartheidsbewind in Zuid-Afrika.

De VVD was indertijd fel tegen een door het ANC gevraagde boycot: zij benadrukte het belang van 'dialogoog'. Misschien bestonden er best plausibele argumenten om die dringende ANC-wens te negeren en te blijven dialogeren, alleen: toen in 2013 Nelson Mandela overleed, stond Mark Rutte vooraan om van zijn bewondering voor een 'uniek mens met onge-

kend charisma' te getuigen. Ik zou zeggen: houd dan je mond.

Op de moreel geëigende momenten je mond houden: daarin zijn ze bij de VVD niet zo goed. Als dat wél zo zou zijn, zou Dilan Yesilgöz het nooit tot partijleider hebben geschopt. En zo zagen we nu plotseling Uri Rosenthal, die zich anders nooit bekommert om mensenrechten in het Midden-Oosten – kritiek van ambtenaren op het Israëlijsche apartheidsbeleid was tijdens zijn kortstondige ministerschap verboden – eensklaps fel tekeergaan tegen de Iraanse theocratie.

Uit oprechte bekommernis om het lot van de Iraniërs? Of als de facto spreekbuis van Netanyahu en zijn trawanten, die (om bij Trump in het gevlei te komen) even meenden zulke bekommernis te moeten tonen? Evenzeer als ik ayatollah-aanhangers wantrouw die heel erg begaan zijn met door Israël vertrapte Palestijnen, geldt dat ook voor de goedpratere van het even moorddadige Israëlijsche regime die de arme onderdrukte Iraniër hebben ontdekt.

En dat brengt mij op de asielcrisis. Zoals de benzineprijs stijgt als gevolg van de door de VVD omarmde Amerikaanse aanval op Iran, zullen de aantallen asielzoekers stijgen als gevolg van de Israë-

lische verwoesting van Zuid-Libanon. Inmiddels zijn er al een miljoen mensen doelbewust van huis en haard verdreven, en Israël heeft al laten weten dat die terugkeer kunnen vergeten. Reken er maar op dat een deel van de ontheemden richting Europa koers zet – en ik zou, met een blik op de VVD, bijna zeggen: volkomen terecht.

Want wat was de reactie van de fractiewoordvoerder van de VVD, Nicole Maes, op deze grootschalige etnische zuivering? Deze: 'We hebben niet de behoefte nu publiekelijk een land te veroordelen dat wij zien als belangrijke bondgenoot.' Dus een 'bondgenoot' mag ongeremd moorden en verwoesten en andermans land roven, want mevrouw Maes houdt dan haar mond. Dan kan ze beter voor altijd haar mond houden.

Zo ondersteunt de VVD niet alleen beleid dat voor de oliecrisis zorgt, maar ook beleid dat de asielcrisis versterkt. Deze dagen zagen we bewoners van Loosdrecht protesteren tegen de komst van een AZC. De VVD is daar met afstand de grootste partij. Er zijn in Loosdrecht veel grote huizen met ruime tuinen. Daar is dus straks vast genoeg plaats voor heel wat vluchtelingen uit Libanon. Met dank aan mevrouw Maes. ●

‘Het Westen kijkt toe hoe Libanon bloedt’

Terwijl Beiroet onder vuur ligt, doet architect en bareigenaar Rani al Rajji een dringende oproep aan de wereld om niet langer zwijgend toe te kijken. Met zijn vrijwilligerskeuken voorziet hij dagelijks mensen die uit het zuiden van Libanon zijn gevlucht van maaltijden.

● RANI AL RAJJI

Stilte heeft een naam: morele lafheid en stilzwijgende medeplichtigheid

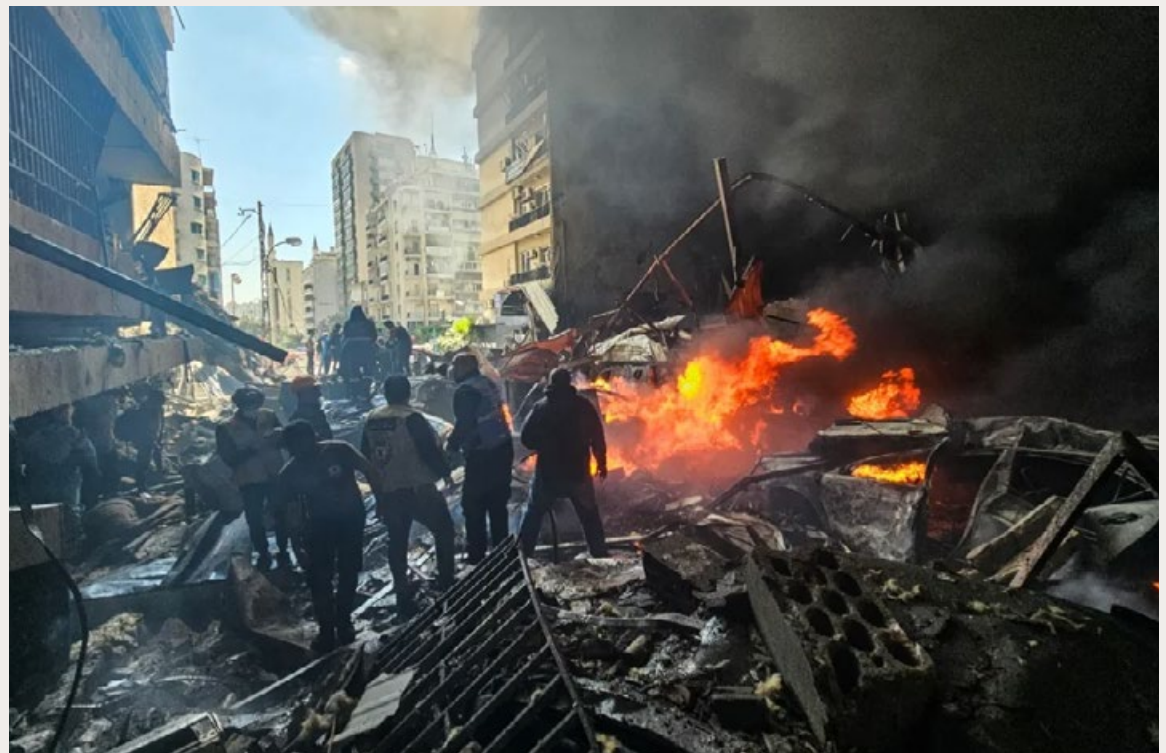
Ze kijken toe. Vanuit hun parlementen en paleizen, hun persconferenties en zorgvuldig geformuleerde communiqués, kijkt het Westen toe hoe Libanon bloedt – en noemt het ingewikkeld.

Ze mompelen. Ze spreken niet. Er is een verschil, en dat weten ze. Een gemompel is de diplomatie van lafaards, verpakt in de taal van voorzichtigheid. ‘We zijn bezorgd.’ ‘We roepen op tot terughoudendheid.’ Woorden zo hol dat ze weerkaatsen.

Ondertussen wordt een land overdag verscheurd. Steden worden uitgewist. Families begraven onder puin dat ooit hun huis was. De dader – benoemd, gedocumenteerd, bewapend, gefinancierd, bij elke stap beschermd – loopt vrij rond. Meer dan vrij: beloond met wapens, vetorechten en de meest kostbare valuta in de geopolitiek: straffeloosheid.

Dit is geen informatiegebrek. Het Westen ziet. Het kiest er simpelweg voor om niet te handelen naar wat het ziet. Getuige zijn van onrecht zonder het te benoemen is geen neutraliteit. Het is medeplichtigheid met een neutraal gezicht.

Er was een tijd dat de wereld keek naar het apartheidsregime in Zuid-Afrika en ook mompelde. Toen stopte het met mompelen. Sancties kwamen. Isolatie kwam. Rechtvaardigheid, langzaam en onvolmaakt, kwam. Het kwam

HULPVERLENERS STAAN TUSSEN HET PUIN NA EEN ISRAËLISCHE LUCHTAANVAL OP BEIROET. BEELD: AFP

‘Getuige zijn van onrecht zonder het te benoemen is geen neutraliteit’

omdat genoeg mensen eindelijk de moed vonden om de drempel over te stappen van weten naar handelen – om de naam van het onrecht te zeggen, en dat meende.

Die drempel bestaat vandaag weer. Israël, in zijn behandeling van Libanon, Syrië en Palestina, is een staat geworden die de interna-

tionale gemeenschap moreel niet langer kan permitteren onverantwoord te laten. Geen ingewikkelde partner. Geen moeilijke bondgenoot. Een paria, volgens de definitie die het Westen zelf schreef voor andere naties die het gemakkelijker vond te veroordelen.

Echte vrede is geen staakt-het-

vuren dat wordt gebroken voordat de inkt droog is, geen verklaring van bezorgdheid gevolgd door een nieuwe wapenlevering. Echte vrede vereist de moed om te zeggen: dit stopt nu, of je staat er alleen voor. Een ultimatum met tanden, geen gemompel met voetnoten.

De geschiedenis zal niet vragen of het Westen op de hoogte was. Het zal vragen wat het deed met zijn kennis. We zijn moe. Bitter. Geslagen en bebloed, maar niet gebroken. Niet gebroken omdat we nog steeds vrede willen: redelijke, stabiele, duurzame vrede. En daarvoor hebben we een bemiddelaar nodig. We hebben de wereld nodig om te stoppen met mompelen en één te worden. ●

‘Moslimhaat is normaal geworden

Over moslims en de islam lijkt iedereen alles te kunnen zeggen. Dat zorgt er als moslim voor dat je gaat overcompenseren, beseft Tahira Shah na een bijeenkomst over islamofobie.

● TAHIRA SHAH

Onlangs was ik bij een bijeenkomst bij Stichting Perdu over islamofobie. Het werd georganiseerd door het Collectief tegen Islamofobie en Discriminatie (CTID). De insteek was om een brandbrief te sturen naar premier Jetten en een effectieve demonstratie voor te bereiden om iets te doen tegen islamofobie en moslimhaat. Ik had graag gezien dat de zaal vol zat met witte, niet-moslim Nederlanders. Dat was niet het geval. Sterker nog, ook vanuit moslims zelf laat de opkomst te wensen over, vooral omdat men bang is om zich uit te spreken, werd duidelijk uit de discussies.

Stoppen met bang zijn

Schrijver en docent burgerschap Bilal ben Abdelkarim was één van de sprekers en sprak de zaal toe. ‘We willen er niet voor uitkomen, maar we zijn bang.’ We moesten ons over die angst heen zetten en zeggen zoals het is, ook al schuurt het. We zouden ons niet meer verantwoordelijk moeten voelen voor hoe de ander zich voelt als je praat over discriminatie. ‘Laat dat ongemak er maar zijn.’ De pijn was voelbaar toen Bilal sprak over de onveiligheid van moslims. Ik kon de tranen niet meer bedwingen. Hij riep op om niet langer te wachten op goedkeuring van de dominante groep, maar het heft in eigen hand te nemen en je eigen kracht aan te boren.

Ik ben nog aan het leren om lang onderdrukte gevoelens uit te spreken, met het risico om onbegrepen te worden door de dominante groep met een homogene achtergrond. Wanneer je dat eer-

der probeerde, werd het sussend, minimaliserend en afwijzend ontvangen. Ik zocht erkenning die niet kwam en kreeg het idee dat ik nodeloos moeilijk deed. Zo ga je internaliseren dat het aan jou ligt. Maar het knelde om een reden. Ik wil de knoop in mijn maag en de kramp waarmee je door het leven beweegt en je plek probeert te vinden, niet langer negeren. Ik wil

dat je geen risico vormt. Maar hoe kun je dat ooit aantonen? ‘Het wordt tijd dat we islamhaat weer abnormaal maken’, zei Bilal.

Je leert dat je niet moet lijken op het schrikbeeld van de migrant, de moslim, de kleurling, die nergens welkom is. Je verantwoordt je afkomst, legt je gebruiken uit, verbijtert delen van je identiteit en past je aan. Je conformeert je aan nor-

islamhaat en discriminatie. Daarbij worden deze ervaringen vaak ook nog miskend. Je kunt niet alleen moeilijk benoemen dat je je onveilig voelt, maar wordt ook verantwoordelijk gemaakt voor het ongemak van degene die discrimineert. Je leert al jong de ander tegemoet te komen, ook al zou je gelijkwaardig moeten zijn. Omdat woorden als discriminatie en islamhaat zoveel ongemak oproepen, maak jij het maar draaglijker voor de ander.

Mijn ervaring is dat je overcompenseert voor het comfort van de ander. Gediscrimineerd worden en tegelijk rekening moeten houden met de gevoelens van degene die dat doet, vormt je gedrag, keuzes en zelfs je levensloop. Dit leidt tot zelfverloochening. Je hoort je hele leven dat je je moet aanpassen; integratie betekent in de praktijk vaak eenzijdige aanpassing. Het moeilijkste vond ik om dit onderdrukte, maar altijd aanwezige gevoel toe te laten. Dat is normaal gesproken beangstigend, maar hier was een veilige ruimte waarin het herkend werd. Het maakte duidelijk hoe onveilig het voor mij als minderheid vaak is geweest. Wat een last om te moeten passen in een dominante groep met een ander referentiekader, terwijl je doet alsof je hetzelfde bent. Wat een sociale rek. ‘Je aanpassen’ lijkt een nobel streven, maar vraagt om een ongezonde flexibiliteit die je uiteindelijk vervormt. Zo hard werken om niet jezelf te mogen zijn, is een onrecht dat benoemd mag worden. Hoe kun je zo tot je recht komen?

Institutioneel

Daarnaast gaf antropologisch onderzoeker Martijn de Koning informatie over diepgewortelde discriminatie, waarbij overheden wetten hebben overschreden om moslims te bespieden, moskeeën

‘Je leert dat je niet moet lijken op het schrikbeeld van de migrant’

onrechtvaardige ervaringen niet meer bagatelliseren of mee-ontkennen om niemand voor het hoofd te stoten. Ik hoop zo bewustzijn te creëren over het pad van ‘de ander’, waar nog altijd te weinig kennis over is en waar verkeerde beeldvorming over bestaat.

Normalisatie van moslimhaat

De sprekers waren het erover eens: moslimhaat is genormaliseerd. Daders horen het niet meer en je gaat er zelf ook gemakkelijker in mee. De moslim wordt gekoppeld aan gevaar en als veiligheidsprobleem gezien, wat leidt tot ontmenselijking. In dat kader lijkt alles geoorloofd om te zeggen en te vinden over moslims en de islam. Het is dan aan jou om te bewijzen

men die niet de jouwe zijn en probeert tevergeefs daaraan te voldoen. Je probeert alleen een kloof te dichten, bouwt bruggen die de overkant niet bereiken en gaat uiteindelijk zelf maar zwemmen. De bewijslast dat jij oké bent en begrepen moet worden ligt bij jou, omdat jij als ‘anders’ wordt gezien. Dit wordt genormaliseerd, ook door jezelf, terwijl je diep van binnen voelt dat het niet klopt. Die spanning blijft, maar woorden ervoor ontbreken vaak, of vinden geen gehoor.

Trauma

Het was voor mij een aangrijpende middag en een moment van herkenning. Een psychotherapeute uit de zaal sprak over persoonlijk trauma bij moslims als gevolg van

en'

BEELD: WIKIMEDIA COMMONS

Er mag verwacht worden dat mensen zich verdiepen en proberen zich te verplaatsen in anderen'

te infiltreren en hen onterecht te verdenken. Ik was geschokt dat islamofobie ook op macroniveau genormaliseerd is. Als het moslims betreft, lijkt de wet zelfs niet van

toepassing. De bevindingen van Meldpunt Islamofobie en ervaringen van organisaties die al decennia gehoord proberen te worden door politie en bestuur geven een

kwetsbaar gevoel. De conclusie was dat je het niet kunt winnen van de overheid. Nederland is niet alleen sociaal onveilig voor moslims, maar ook institutioneel problematischer dan ik dacht. En die ongelijkheid lijkt nauwelijks erkend te worden buiten de gemeenschap zelf.

Onwetendheid

Er zijn nog altijd mensen die het bestaan van discriminatie en islamofobie niet erkennen. Omdat het hen niet raakt, gaan ze ervan uit dat het niet bestaat. Ondanks feiten en onderzoek beschouwen sommigen het als een broodjeaapverhaal. Waarom zouden we dit verzinnen? Waarom vragen we hier aandacht voor? Aan het begin

van de middag werd gesteld dat het ontkennen van islamofobie op zichzelf islamofobie is. Ik twijfelde daaraan, omdat onwetendheid ook een rol kan spelen. Maar in het huidige klimaat vind ik die nuance minder relevant. Er mag verwacht worden dat mensen zich verdiepen en proberen zich te verplaatsen in anderen. Er zijn voldoende boeken beschikbaar, zoals *Van dankbaar naar strijdbaar* van Bilal. Kom naar bijeenkomsten, luister, teken petities, steun initiatieven en help mee om de demonstratie tegen islamofobie in maart 2027 groot en effectief te maken.

Bouw de brug mee vanaf de andere kant van de oever, zodat we niet langer alleen hoeven te zwemen in een zee van onbegrip. •

Jesse van Schaik vaart mee met gebeuren'

Opnieuw vertrokken er activisten vanuit Europa naar Gaza. Voor bemanningslid Jesse van Schaik is dit een manier om haar woede en wanhoop om te zetten in actie.

ACTIVIST JESSE VAN SCHAIK VAART ZONDAG MEE IN EEN KONVOOI NAAR GAZA

● ERIK PRINS

Een konvooi van tientallen schepen vertrok op 12 april vanuit Barcelona richting Gaza, met aan boord activisten die de blokkade willen doorbreken en hulpgoederen willen afleveren. Israël pleegt nu al ruim twee jaar genocide tegen de Palestijnen in Gaza. Ook op de bezette Westelijke Jordaanoever neemt het geweld toe en wordt steeds meer Palestijns land geannexeerd. Ondanks massademonstraties, groeiend bewustzijn en eerdere acties, is er politiek nog weinig veranderd.

Jesse van Schaik is één van de

mensen die meevaart met de Global Sumud Flotilla. 'Als je alles vanaf een afstand ziet, voel je je zo machteloos, wanhopig en woedend over elk persoon, elk kind dat vermoord wordt in Gaza', zegt ze. 'Maar of ik nu wel of geen hoop heb, ik ga mee, want ik ben vasthoudend, net als iedereen hier.'

Zij en de andere opvarenden gaan opnieuw proberen de blokkade te doorbreken, terwijl ze weten wat de risico's zijn. In oktober enterde Israël minstens 39 schepen, werden tientallen mensen gearresteerd en vastgezet. Hetzelfde gebeurde met het schip *Madleen* in juni. Mensenrechtenorganisaties noemen het onderscheppen van schepen in internationale wateren en het arresteren van opvarenden illegaal.

Israëlische aanvallen, vragen veel mensen zich af: heeft het nog wel zin om het opnieuw te proberen?

'Over het algemeen kun je je afvragen als activist: we houden een protest en de overheid luistert niet. Heeft het dan zin? Ja. Want de enige optie die we hebben, is dit doen. En als we het niet doen, dan betekent het dat we accepteren dat er genocide gaande is. Voor mij is dat onvergeeflijk. Ik kan dit doen, door het privilege dat ik heb.'

Eerdere mislukte pogingen van de Flotilla zijn voor Jesse geen reden om ermee te stoppen. 'Ik zou het geen mislukkingen noemen', zegt ze. 'Het feit dat al die mensen bereid zijn om hun leven in de waagschaal te stellen voor het leven van de Palestijnen, dat vind ik op zich al een overwinning. Terwijl ieder land hier faalt in het bestuur, laten wij zien dat wij niet opgeven.'

'Ik kan dit doen, door het privilege dat ik heb'

Toch gaan ze weer. In de hoop dat het deze keer wél lukt om de bevolking van Gaza te bereiken met voedsel en andere hulpgoederen.

Na al die protesten wereldwijd – ook in Nederland, zoals de Rode Lijn – en eerdere mislukte pogingen van de Flotilla door

Wanneer ik het nieuws volg over de genocide, of hoor dat Israël weer een schip heeft geënterd, voel ik als buitenstaander al woede en wanhoop. Hoe ga jij daarmee om?

'Mijn manier om met die gevoelens om te gaan is om dit te doen. Ik voel me in zekere zin kalmer,

de Gaza-vloot. ‘Er moet iets

want hier zijn en met anderen werken aan de boot en daarna zes tot acht weken op zee; voor mijn gevoel is dat het beste wat ik met mijn woede en wanhoop kan doen. Dit is mijn motivatie om te gaan varen.’

Ben je niet bang dat Israël jullie schip opnieuw zal enteren?

‘Er is een hele grote kans, zeker nu met de oorlog, dat Israël dat weer doet. Zoals elk mens ben ik daar bang voor, maar tegelijkertijd interesseert het me niet of ik bang ben of niet. We gaan, en we gaan met een doel, en dat is voor mij het allerbelangrijkste. En dat is dat we proberen Palestina te bereiken.’

Het lijkt me heel moeilijk om rustig te blijven als een schip wordt geënterd en je mishandeld wordt. Hoe doen anderen dat eigenlijk, wat heb jij daarover gehoord?

‘Iedereen gaat er anders mee om. Het wrange is: hetgeen je leven kan redden, is rustig blijven. Want als je niet rustig blijft, dan kunnen

ze gewoon schieten en elke beweging als excuus gebruiken. We zullen er ook veel over praten met elkaar. Als je zes weken samen bent op het schip, word je heel hecht. Je wordt als een familie. Wat mij persoonlijk nog het lastigste lijkt, is wanneer ze een ander bemanningslid iets aandoen. Maar het is ook van belang dat je je dan niet laat gaan.’

Denk je dat het ooit gaat lukken om Gaza te bereiken? Of dat er ooit voldoende politieke druk op Israël komt om de blokkade op te heffen?

‘Het moet. Het is niet een kwestie

van denken of hopen. Er moet iets gebeuren. Als deze genocide doorgaat, is er straks geen Palestina meer. Als we dat hebben laten gebeuren, dan hebben we gefaald als mensheid. Of we bereiken Gaza, of, als ik in de cel zit of als het schip zinkt, dan weet ik dat ik alles heb gedaan om het te proberen.’

Verwacht je nog iets van de politiek?

‘Nee. Ik heb geen hoop, geen verwachting. Want ze hebben echt alle kansen gehad. Vanaf 7 oktober 2023 is Israël duidelijk genocide aan het plegen. Israël valt

andere landen binnen, en escaleert alleen maar. Iedereen weet het, iedereen kent de beelden. Politici weten nog meer dan ik. Het feit dat zij niets doen, heeft het laatste restje vertrouwen dat ik had in de politiek doen verdwijnen.’

De oorlog tegen Iran en de gevolgen ervan voor de wereld-economie hebben de genocide in Gaza verdrongen in het nieuws. Heeft de wereld Gaza en de Palestijnen in de steek gelaten?

‘De wereld heeft de Palestijnen in de steek gelaten vanaf 1948 (sinds de oprichting van de staat Israël of de Nakba, red.). Er is nooit steun geweest voor Palestina in de wereldpolitiek. Er zijn momenten van hoop geweest. De genocide was wel een tijd in het nieuws. Er waren meer demonstraties, maar uiteindelijk maakt het allemaal niet veel uit. Niet voor het aantal Palestijnen dat door Israël vermoord wordt, of het aantal baby's dat nooit het levenslicht zal zien. Dus in die zin is de wereld er nooit geweest voor Palestina. Ik wil wel benadrukken dat er een verschil is tussen de politieke wereld en de wereld van de mensen. De wereld als geheel heeft misschien compleet gefaald, maar bij de mensen zelf is nog een restje menselijkheid te vinden. En dat laat zich nu zien.’

Is dat wat jou hoop geeft, hoewel we zien dat er heel weinig verandert?

‘Ik vind het lastig om het hoop te noemen. Het is lastig om hoop te hebben wanneer je de hele dag aan de boot hebt gewerkt en je 's avonds ziet dat er een school is gebombardeerd. Hoop is misschien niet het juiste woord; sumud, vasthoudendheid, daar gaat het om. Of ik nu wel of geen hoop heb, ik ga mee, net als iedereen hier.’ ●

‘Iedereen kent de beelden’

ACTIVISTEN VAN DE GLOBAL SUMUD FLOTILLA VERTREKKEN OP 13 SEPTEMBER 2025 PER ZEILBOOT VANUIT BIZERTE, TUNESIË, RICHTING GAZA. BEELD: FETHI BELAID/AFP

Theater – Efraïm kijkt in Auschwitz

De monoloog *Nummer zonder naam* vertelt het verhaal van Efraïm (18). In Auschwitz kijkt hij terug op zijn leven, vlak voor zijn dood.

“Als jij je herinnert wie ik was, dan besta ik nog ergens. Dan ben ik geen nummer. Dan heb ik weer een naam.”

● ANNE-ROSE HERMER

Nummer zonder naam is een toneelvoorstelling, een monoloog, met een pittige inhoud.

Het speelt zich af tijdens de Tweede Wereldoorlog in concentratiekamp Auschwitz. Hoofdpersoon is de jongeman Efraïm, die op het punt staat naar de gaskamer te worden gestuurd. Hij kijkt terug op zijn leven in oorlogstijd, maar ook op de goede tijden.

Eerdere voorstelling

De voorstelling is gemaakt én geschreven door Erwin van Heusden. Hij is theaterdocent, regis-

seur, eigenaar van Erwin van Heusden Theaterproducties en hij schrijft mee aan de voorstellingen. ‘Het idee voor *Nummer zonder naam* ontstond toen we een paar jaar geleden bezig waren met onze voorstelling *De Jodenverraadsters* van Helmert Woudenberg. Dit stuk gaat over een onderwerp waar je weinig over hoort, namelijk dat er

tijdens de Tweede Wereldoorlog tegen sommige Joodse onderduikers die waren betrapt, werd gezegd dat ze de dans konden ontspringen door vijf andere onderduikers te verraden. Soms werden ze daarna vrijgelaten, maar meestal was het een smoesje en werden ze alsnog afgevoerd. Eén persoon heeft keer op keer Joodse

onderduikers verraden. Na de oorlog moest zij de prijs voor haar gedrag betalen met de doodstraf.’

‘In dit stuk zit een scène in een concentratiekamp, wat heftig is. Hierdoor ontstond in mijn hoofd het plan voor een toneelstuk dat zich daar afspeelt. Aanvankelijk wilde ik een dialoog schrijven tussen een vader en een zoon, maar toen ik begon te schrijven realiseerde ik me dat de tweede persoon niets toevoegde. Uiteindelijk ben ik voor een monoloog gegaan. Die keuze sloot bepaalde verhaallijnen uit, maar opende ook deuren.’

Efraïm

De verteller in *Nummer zonder naam* is Efraïm (18). Hij is een gevangene in Auschwitz, waar het einde van zijn leven nadert, terwijl hij daar veel te jong voor is. Toch blikt hij terug op zijn leven, wat een logische reactie is. ‘Hij vertelt niet alleen over wat hem na de bezetting van Nederland is overkomen, maar ook over de mooie dingen die hij meemaakte met zijn ouders en zijn zusje. Bijvoorbeeld in de boekwinkel van zijn moeder, of iets wat thuis gebeurde.’

‘De laatste paar jaar van zijn leven zijn bewogen als gevolg van de bezetting. De beperking van zijn vrijheid begon niet toen hij met zijn familie ging onderduiken, maar al veel eerder. De Duitse bezetter nam steeds meer vrijheden van Joodse mensen af. Efraïm wilde graag naar de kunstacademie, wat niet meer kon. Joden mochten niet meer naar niet-Joodse onderwijsinstellingen, ze mochten er niet meer werken, ze mochten bepaalde winkels niet meer in, noem maar op. Het ging van kwaad tot erger. Uiteindelijk dook het gezin onder, totdat ze werden verraden.’

Efraïm straalt kracht uit. Hij laat zijn hoofd niet hangen, maar houdt het omhoog tot het einde. Gevangenen in Auschwitz kregen bij binnenkomst een nummer op hun arm gebrand. Daar komt ook

‘Hij vertelt niet alleen over wat hem na de bezetting is overkomen’

witz terug op zijn leven

de titel *Nummer zonder naam* van daan. Efraïm is letterlijk gevangene nummer zoveel. Toch kan hij het opbrengen om mens te blijven. Dat is de essentie van het stuk. 'Een oorlog haalt het uiterste waar mensen toe in staat zijn in hen naar boven, zowel in positieve als negatieve zin. Het kwaad dat in individuen zit, maar ook de kracht. Je ziet dit terug in Efraïm.'

Sem is iets ouder

De rol van Efraïm wordt gespeeld door Sem Ben Yakar. Van Heusden en hij leerden elkaar vorig jaar kennen tijdens de repetities voor *The Passion*, waarbij Van Heusden spelcoach is. 'Sem speelde de rol

goed voorbeeld van het begrip *faction*, een samentrekking van de woorden fictie en feiten. Het is deels fictie, maar er zijn wel degelijk gebeurtenissen die waargebeurd zijn verwerkt. 'Er zijn bijna geen jongeren meer die iemand in hun omgeving hebben die de Tweede Wereldoorlog heeft meegemaakt. Een oude overgrootvader of grootvader, meer niet. Voor jongeren wordt het steeds meer een *ver-van-mijn-bedshow*.'

'Naar voorstellingen over de Tweede Wereldoorlog, waar nog steeds interesse voor is, komt vaak een wat ouder publiek. Toch zie je dat die ook jongeren meenemen. Een bijkomend pro-

'Voor jongeren wordt het steeds meer een *ver-van-mijn-bedshow*'

Minimaal één BN'er

Zelf stukken schrijven bevalt hem goed, maar sociaal-maatschappelijke thema's hebben zijn voorkeur. 'Een voorstelling moet je raken, het moet iets met je doen. De essentie van kunst is mensen in beweging brengen. En het publiek heeft altijd gelijk. Als ik het niet had geschreven, had niemand het gemist. Zo gaat het met kunst. Maar dat betekent niet dat ik er daardoor niet mee aan de gang ga. Als mensen het zien,

Heftig stuk

En het is en blijft een heftig stuk. 'Ik wil de geschiedenis levend houden, maar geen bezoekers traumatiseren. Absoluut niet. Het is ook niet geschreven om te choqueren. Alleen kan ik niet voorkomen dat het choquerend is.'

In ieder geval wel ingrijpend. Er wordt niet voor niets een 'nazit' gehouden. 'De proeflezers van de toneeltekst gaven aan dat het publiek de kans moest krijgen om terug te keren in het heden. Daarom

'Efraïm wilde graag naar de kunstacademie, wat niet meer kon'

van een van de apostelen. We raakten aan de praat en hadden een leuke klik. Ik vertelde hem dat we in mijn theater *Anne Frank* gingen opvoeren. Of hij mee zou willen spelen. Helaas moesten we door omstandigheden die productie opschuiven naar 2027. Ik had *Nummer zonder naam* af en liet het Sem lezen. Hij was meteen verkocht en gaf aan dit verhaal graag te willen vertellen. Sem is een goede keuze voor deze rol. Jongeren kunnen zich makkelijk in hem herkennen en zich met hem identificeren.' In werkelijkheid is Sem iets ouder dan 18 jaar, maar dat is niet erg voor zo'n zware rol.

Deels fictie

'Nummer zonder naam is een

bleem is de toename van *fake news* en soms de ontkenning van de Holocaust. Je merkt ook dat de geschiedenis zich herhaalt. Het publiek moet zich bewust blijven van wat er is gebeurd. Daarom moeten we de taak op ons nemen om het verhaal te vertellen.'

'*Nummer zonder naam* is een stuk vol emotie, maar Van Heusden zelf wordt er emotioneler van nu de voorstelling 'handen en voeten' krijgt. 'Als je het op het toneel ziet, is het heftiger dan toen ik het schreef. De techniek, het licht, de klanken. Het ontstijgt zichzelf. Heb ik dat gemaakt? Het komt tot leven. Alles valt op zijn plek. Het is iets dat op zichzelf staat. Alsof het nieuw is voor mij.'

gaan ze erover nadenken. Het is sowieso lastig om iets nieuws aan de man te brengen. Om op te vallen moet er tegenwoordig minimaal ergens één BN'er in zitten. Daarbij komt dat voor veel mensen de weg naar het theater sinds corona lastiger te vinden is, hoewel het langzaam weer wat meer aantrekt. Het is alsof theater niet meer in het systeem van veel bezoekers zit.'

hebben we ervoor gekozen om na de voorstelling een korte pauze te houden en daarna een nazit in de zaal te houden. Dan gaan we in gesprek met het publiek.'

Gezien de zware inhoud van het stuk is dat voor veel bezoekers waarschijnlijk geen luxe. Overigens zijn er tot nu toe geen vervelende reacties geweest op dit stuk als gevolg van de oorlog in Gaza. Er wordt positief gereageerd. ●

'Ik wil de geschiedenis levend houden, maar geen bezoekers traumatiseren'

Expositie vol herinneringen van

Museum Maluku geeft met de privéfoto's van Molukse Nederlanders een veelzijdig beeld van de geschiedenis.

● EWOUT KLEI

In het Museum Maluku in Den Haag hangt sinds kort een hele expositieruimte vol foto's die tot voor kort niemand ooit had gezien. Bezoekers schreven er met stift hun herinneringen bij. Namen, plekken, anekdotes, soms maar één woord. 'De opening van onze fototentoonstelling op 20 maart was een groot succes', vertelt directeur Henry Timisela. 'Die lege wanden zijn nu gevuld. Mensen voelen zich vrij om hun verhaal achter te laten. Dat is precies wat we willen.'

De foto's komen uit koffers, dozen en zelfs oude Albert Heijntassen die Molukse families jarenlang bewaarden. Sommige

negatieven lagen twaalf jaar in containers, nadat het museum ooit moest verhuizen. 'Toen ik directeur werd, was het een enorme puzzel om alles weer bij elkaar te krijgen', zegt Timisela. 'We zijn nu bezig met uitpakken, registreren, titels beschrijven. En dankzij een samenwerking met de KB Nationale Bibliotheek kunnen we veel foto's eindelijk digitaliseren.'

Het resultaat is een collectie die blijft groeien: beelden uit Indonesië, maar vooral foto's vanaf 1951, toen de eerste Molukse KNIL-militairen en hun families naar Nederland kwamen. Niet alleen persoonlijke foto's, maar ook beelden van kerkopeningen, buurtfeesten, demonstraties en bruiloften. 'We willen met deze tentoonstelling iets teruggeven aan de gemeenschap', zegt Timi-

sela. 'Dankzij bezoekers weten we nu van veel foto's welke mensen erop staan. Dat helpt ons enorm. En bovendien betreft het de Molukse gemeenschap actief bij het museum.'

Hutkoffers

Het Museum Maluku ontstond in de jaren tachtig, als onderdeel van het minderhedenbeleid dat volgde

jongeren. 'Mensen brachten hutkoffers mee waarmee hun ouders naar Nederland kwamen', vertelt Timisela. 'Met KNIL-uniformen, foto's en andere documenten. Dat materiaal vormt nu de kern van onze collectie.'

Maar de geschiedenis van de Molukse gemeenschap in Nederland is breder dan de bekende hoofdstukken: de aankomst in

'Molukse jongeren in Nederland komen via social media nu veel gemakkelijker in contact met hun leeftijdsgenoten op de Molukken'

op de beruchte Molukse treinka-
pingen. Er kwam ook een banen-
plan voor werkloze Molukse

1951, het verblijf in Westerbork, beter bekend als Schattenberg, en andere voormalige concentratiekampen, de treinka-
pingen en de strijd voor een onafhankelijke Republiek Zuid-Molukken, de RMS. Timisela benadrukt dat vooral de 'anderhalve generatie' — kinderen die in 1951 arriveerden en nu tachtig of negentig zijn — te weinig aandacht krijgt. 'Hun verhaal is ondergesneeuwd. Eerst was er aandacht voor de KNIL-generatie en voor de tweede generatie, waarvan sommigen radicaliseerden in de jaren zeventig. Maar de generatie die in de jaren zestig volwassen werd en ging studeren, is bijna vergeten. Dat is niet goed, omdat we een compleet verhaal willen brengen.'

Van Molukse wijken naar een verspreide gemeenschap

Ooit waren veel Molukse wijken exclusief voor Molukse gezinnen, op basis van afspraken met Nederlandse gemeenten. 'Dat is nu niet meer van deze tijd, vinden veel gemeenten. Maar die afspraken

FOTO UIT DE COLLECTIE VAN MUSEUM MALUKU

Molukse Nederlanders

FOTO TE ZIEN IN MUSEUM MALUKU

zijn destijds wel gemaakt.' Plaatsen als Bovensmilde, Hoogkerk (gemeente Groningen, red.) en Capelle aan den IJssel waren decennialang herkenbare Molukse enclaves.

Tegenwoordig woont de derde generatie overal: in Almere, Rotterdam, Groningen enzovoort. Toch keren sommige jongeren terug naar de oude Molukse wijken. 'Mensen zoeken naar een gevoel dat ergens anders niet te vinden is', zegt Timisela. 'Het heeft te maken met identiteit.'

Hoewel de meeste Molukkers protestants-christelijk zijn, bestaat er ook een kleine Molukse moslimgemeenschap. 'Die mensen waren zelfs de eerste moslimgemeenschap in Nederland na de Tweede Wereldoorlog', vertelt Timisela. 'De eerste moskee met

een minaret in Nederland stond in Friesland en was Moluks.'

In 2000 leidde een bloedig religieus conflict tussen christenen en moslims op de Molukken tot spanningen, maar in Nederland bleef de gemeenschap opvallend eensgezind. 'Hier zeiden de christelijke en islamitische Molukkers: "Wij zijn Moluks, punt." Op de Molukken zelf proberen ze de wonden te helen. Christenen en moslims helpen elkaar bij de bouw van een moskee of een kerk.'

'Ik ben geen Indonesiër, ik ben Moluks'

De steun voor de RMS, de Republiek der Zuid-Molukken, is de afgelopen jaren afgenomen, zegt Timisela. 'Van oorsprong ging het om het ideaal van een onafhankelijke Republiek Zuid-Molukken,

los van Indonesië. Nu is de RMS vooral een identiteitssymbool geworden. Mensen zeggen: "Ik ben geen Indonesiër, ik ben Moluks."

Voor de oudere generaties blijft de RMS een emotioneel anker, een herinnering aan hun ouders die hun idealen meenamen naar Nederland. Maar onder jongere generaties verschuift de aandacht. 'Veel jongeren zetten zich nu in voor mensenrechten op de Molukken. Ze verzetten zich tegen massale ontbossing op de eilanden en tegen de armoede en ongelijkheid. Ze zijn betrokken, maar niet per se via de RMS. Interessant is ook dat Molukse jongeren in Nederland via social media nu veel gemakkelijker in contact komen met hun leeftijdsgenoten op de Molukken.'

Het verhaal van binnenuit

Wat Timisela het belangrijkste vindt, is dat het museum een plek is waar Molukkers zelf hun geschiedenis vertellen. Niet van bovenaf, niet door buitenstaanders, maar door de gemeenschap. 'We zijn een gemeenschapsmuseum', zegt hij. 'Het verhaal moet van binnenuit komen. In onze eigen woorden.'

De foto's aan de wand, ooit verstopt in koffers en containers, vormen nu een levend archief. Een gedeeld geheugen dat zich blijft uitbreiden, elke keer dat iemand een naam herkent, een herinnering opschrijft of een vergeten negatief inlevert.

'Het is onze geschiedenis', zegt Timisela. 'En die vertellen we samen.' ●

Miet Ooms en Professor Soortkill veranderende taal

V.L.N.R. MIET OOMS, MODERATOR AAD VAN DEN ENDE EN PROFESSOR SOORTKILL. BEELD: ANNE-ROSE HERMER

In de Rotterdamse boekhandel Donner gingen de Vlaamse neerlandica Miet Ooms en schrijver Professor Soortkill uit de Bijlmer in gesprek over veranderende taal. 'Streetslang geeft wat aroma.'

● ANNE-ROSE HERMER

'Hebban olla vogala nestas hagnunna?' Dit is een zin uit ongeveer 1075 en geldt als de oudste bekende Nederlandse zin. De betekenis is: hebben alle vogels nesten begonnen? Op deze zin baseerde Miet Ooms de titel van haar boek *Van vogala tot noncha, het historische verhaal van de Nederlandse taal*.

Het was de bedoeling dat ze in discussie zou gaan met Professor Soortkill uit de Bijlmer. Soortkill, een pseudoniem, is geen officiële professor, wat hij er eerlijk bij zegt, maar op het gebied van smibologie is hij wel een autoriteit. Hij schreef drie boeken over het Smibanees, de straattaal die in de Bijlmer wordt gesproken.

Maar waarom moet je zijn boeken achterstevoren lezen? 'Ik ben niet zo'n lezer en had vooral manga's gelezen. Die stripboeken worden van achteren naar voren gepubliceerd, en dat heb ik overgenomen.'

Professor Soortkill arriveerde

door verkeersdruk te laat, waardoor het programma moest worden aangepast. De Orde van den Prince schakelde snel. De organisatie houdt regelmatig bijeenkomsten over taal en cultuur in Nederland en Vlaanderen, met meer dan honderd afdelingen, waaronder één in Rotterdam. Deze discussie vond plaats bij Boekhandel Donner en ging over dialecten, straattaal en taalontwikkeling.

Aad van den Ende, is een gepensioneerd docent Nederlands en een rasechte Rotterdammer uit het Oude Noorden. Hij is de zeventig gepasseerd en noemt zijn wijk een arbeiderswijk.

Netter spreken

Op een dag ging de jonge Aad met zijn klas op schoolreis. Daar werd altijd naar uitgekeken, want tijdens zo'n reisje dronken veel jongens hun eerste biertje. In de jaren zestig mocht dat nog onder de 18 jaar. In een café vroeg de bardame of hij uit Rotterdam kwam. 'Voor het eerst van mijn leven realiseerde ik me dat ik met een accent sprak.'

Een van de interessante conclusies van de bijeenkomst is dat mensen met een accent vaak netter gaan praten zodra ze gaan werken. Zeker in een werkomgeving waar verzorgd taalgebruik de norm is. Ze

'Voor het eerst van mijn leven realiseerde ik me dat ik met een accent sprak'

passen zich aan om hun baan te behouden of om door te groeien. Als ze met pensioen gaan, laten ze dat netter spreken vaak weer los.

Over het algemeen wordt het netste Nederlands gesproken door mensen tussen de 20 en 67 jaar. Veel mensen beheersen bovendien meerdere 'registers'. Taal is namelijk registergevoelig. Dat betekent dat je je taalgebruik aanpast aan de situatie.

Op je werk praat je vaak anders dan privé. Op school spreek je anders met een docent dan met vrienden onderling. Bewust of onbewust pas je je taalgebruik aan, zodat het past bij de situatie. Zo ben je vaak bewuster met taal bezig dan je zelf denkt.

Maatschappelijke ladder

Wie kent ze niet, de stripfiguren

l in gesprek over

van Willy van der Steen. Althans, we denken dat we ze kennen. Suske en Wiske hebben een behoorlijke ontwikkeling doorgemaakt en auteur Miet Ooms heeft die in haar boek *Van Vogala tot noncha* uitgebreid belicht.

‘Toen de verhalen van Willy van der Steen over Suske en Wiske begonnen, woonden ze bij hun tante Sidonie in een arbeiderswijk in Antwerpen. Ze spraken ook het dialect van deze omgeving. Aanvankelijk verscheen de strip in een Vlaamse krant en later ook in een Nederlandse. Alleen kregen de Nederlandse lezers noodgedwongen ‘ondertiteling’ omdat dit dialect hen onbekend was. Als een verhaal was afgelopen, verscheen het in de vorm van een album. Dat zou te dik worden als al die ondertitelingen er ook in verwerkt werden, dus verschenen er twee versies: de Vlaamse en de Nederlandse.’

Dit bleef zo doorgaan tot begin jaren zestig. Toen wilde de uitgever naar één versie toe, vertelt Ooms. ‘Het eerste stripboek nieuwe stijl begint met een scène waarin Suske, Wiske, Lambiek en tante Sidonie zitten te picknicken en tante aankondigt dat ze voortaan Sidonia genoemd wil worden. Bovendien merk je dat Suske en Wiske maatschappelijk opklimmen. Ze wonen niet meer in een arbeiderswijk en ze spreken netter.’

Een en ander blijkt ook te

PROFESSOR.SOORTKILL. BEELD: AT5/YOUTUBE

maken te hebben met een campagne die in die jaren in Vlaanderen gaande was om Algemeen Beschaafd Nederlands te gebruiken. Nederlands kreeg een prominentere plek naast het Frans. Dit had ook invloed op Suske en Wiske.

Kinderen uit 't Gooi

Kinderen voor Kinderen, een kinderkoor van notabene de VARA (een omroepvereniging die voortkomt uit de arbeidersbeweging, red.), kreeg op een gegeven moment kritiek. Om mee te mogen zingen, zou je een duidelijk bekakte ‘r’ moeten hebben. Toch was dat nooit de bedoeling, blijkt uit onderzoek van Miet Ooms.

‘Ze wonen niet meer in een arbeiderswijk en ze spreken netter’

‘De omroep wilde een kinderkoor samenstellen met kinderen uit heel Nederland, maar dat bleek organisatorisch niet haalbaar’, vertelt Ooms. ‘Daarom kwamen kinderen al snel uit de buurt, namelijk 't Gooi. Vaak ging het om kinderen van omroepmedewerkers. Kinderen uit de randen van Nederland, zoals Limburg en Groningen, vielen buiten de boot. In strijd met de opzet, maar het is wel zo gelopen.’

Jongeren taal

Het onderwerp van de avond verschuift naar jongeren taal. Jongeren taal bestaat al lang en woorden blijven vaak maar kort populair. Zodra ‘oudere’ mensen ze overnemen, laten jongeren ze weer vallen. Een verschil met vroeger is dat jon-

gerentaal en straattaal de laatste jaren vaker worden vastgelegd en gepubliceerd.

Miet Ooms deed hier uitgebreid onderzoek naar. Op TikTok zijn bijvoorbeeld filmpjes te zien van een makelaar die in jongeren taal hui-zen aanprijst. Dat is vaak komisch, maar niet alle jongeren vinden dat grappig.

Woorden kunnen ook iets anders betekenen dan in de gewone spreektaal: ‘sok’ kan bijvoorbeeld een condoom zijn. Soms zit het verschil in de uitspraak, zoals bij ‘glamour’, dat Vlaamse jongeren op de Franse manier uitspreken. Ook worden woorden omgedraaid (‘merci’ wordt ‘cimer’) en spelen invloeden uit andere talen een rol.

Er zijn meer voorbeelden van nieuwe talen die ontstaan, vertelt Ooms. In de Vlaamse stad Genk, oorspronkelijk een dorp, vestigden zich in de jaren zestig gastarbeiders uit onder meer Spanje, Turkije en Griekenland. Ze spraken geen Vlaams en ook elkaars taal niet. Zo ontstond geleidelijk een nieuwe mengtaal die je vooral in Genk hoort.

Bijlmer voelt als een dorp

Professor Soortkill legt uit dat de Bijlmer in de praktijk geen onderdeel van Amsterdam is, maar meer voelt als een dorp. En dat dorp heeft een eigen taal. Net als straattaal, die overal in Nederland verschilt, heeft het Smibanees invloeden uit onder andere het Surinaams en Marokkaans.

In zijn verhaal komt ook iets terug wat Miet Ooms eerder zei: ‘Taal heeft drie pijlers: informatie uitwisselen, identiteit uitdrukken en emotie tonen.’

Professor Soortkill zegt dat hij zich in het Smibanees soms beter kan uitdrukken. Sommige woorden zeggen meer dan een lang verhaal in traditioneel Nederlands, dat hij overigens goed beheerst. Dat is het punt niet.

‘We denken te veel na over din-

MIET OOMS. BEELD STUDIUM GENERALE MAASTRICHT UNIVERSITY/YOUTUBE

‘Taal is een middel om iets te bereiken’

gen waar we niet te veel over hoeven na te denken. Zolang je elkaar begrijpt, is het goed. Taal is een middel om iets te bereiken. Op school zei iemand dat ik met mijn manier van praten nooit werk zou vinden. Waarop ik zei dat ik ook geen werk ging zoeken.’

Doekoe

Inmiddels heeft Professor Soortkill – wat in het Smibanees ‘een soort kereel’ betekent – zijn eigen werk gecreëerd als auteur en spreker. Ook hij wijst erop dat sommige woorden uit jongeren taal via bijvoorbeeld muziek in de gewone spreektaal terecht komen.

Zo had Def Rhymz ooit een hit met ‘Doekoe’, straattaal voor geld. Het woord komt uit het Sranan-tongo. Is dat volgens de professor een goed voorbeeld van hoe een woord uit straattaal via muziek bekend wordt?

‘Destijds wel,’ vindt hij. ‘Streetslang is je eigen manier van praten omarmen. Het geeft wat specerijen aan je taal. Wat aroma.’ ●

TINEKE BENNEMA

Journalist en historicus.

Anti-intellectuele stromingen bedreigen ook onze wetenschap

Al in 1953 voorzag de Amerikaanse schrijver Ray Bradbury met zijn dystopische roman *Fahrenheit 451* de aanvallen van de Amerikaanse regering op universiteiten, met name Harvard. In het verhaal maken brandweermannen jacht op boeken die ze verbranden bij een temperatuur van 451 graden Fahrenheit. Wetenschappers hebben zich aangesloten in 'dwaalkampen': 'ze zeggen dat er een aantal oude Harvarddiploma's rondloopt op de sporen tussen hier en Los Angeles. De meesten van hen zijn voortvluchtig en worden opgejaagd in de steden. Ze overleven, denk ik', zegt boekenliefhebber Faber tegen een voormalig brandweerman die boeken achterhoudt. Sommige professoren hebben ieder een boek uit het hoofd geleerd, 'zwerfers aan de buitenkant, bibliotheken vanbinnen.'

Anti-intellectuele en anti-science-sentimenten zijn van alle tijden, in de hele wereld, en weer helemaal hip. Vorige maand beschuldigde Trump Harvard, net als vorig jaar in een verloren rechtszaak, van antisemitisme en eiste een schadevergoeding van een miljard dollar. Ook andere universiteiten worden doorgelicht op vermeende 'woke', antisemitische en anti-nationalistische sympathieën.

In Nederland haalde de academie

opgelucht adem, nu door het nieuwe kabinet Jetten hedendaagse boekverbrandingen, *book bans* en straf tegen universiteiten niet aan de orde zijn.

Maar zoals Bradbury al liet zien, bestaat er een brede anti-intellectualistische stroming van diverse pluimage in de wereld die haar pijlen vooral richt op de academische vrijheid en de onafhankelijkheid van universiteiten. Vanwege het feit dat ze autonoom zijn, zich niet naar de macht schikken. Vanwege hun autoriteit, die onaantastbaar is en jaloersmakend onbereikbaar voor de meesten. Vanwege het ongeloof dat vooringenomenheid geen deel uitmaakt van het rationele onderzoeksproces dat voortbouwt op kennis van eeuwen. Vanwege de suggestie dat wetenschap strijdig is met religie. Vanwege de aanname dat politieke en economische belangen universiteiten leiden. En omdat zij elitair zouden zijn, een ongrijpbare entiteit die zich niet bekommert om de kleine luyden, maar wel veel geld binnenharkt.

Deze anti-sciencebeweging heeft diepe wortels in het verleden. Zij werd een factor van betekenis als tegenhanger van de Verlichting, waarin ratio en empirisch onderzoek belangrijke pijlers aan de wetenschap toevoegden. Geloof was een belangrijk wapen in de strijd tegen wetenschap. Paus Urbanus

VIII deed Galilei en zijn boeken in de ban in 1616 en de excommunicatie bleef gelden tot 1992. Sommige romantische denkers zagen geen heil in wetenschappen: kunstenaar William Blake maakte Isaac Newton belachelijk op een schilderij waarin de geleerde zich in zijn blootje op de bodem van de zee vooroverbuigt over een experiment met een passer en geen oog heeft voor het natuurschoon. Nietzsche schreef dat waarheid en wetenschap voortkomen uit een 'geloof' en dus niet objectief zijn.

Dictators als Stalin, Hitler, Mao en Pol Pot meenden dat onafhankelijke wetenschappers een dusdanig grote bedreiging vormden dat ze hen lieten arresteren, hun brillen afnemen, te werk stelden, naar de goelag stuurden of direct executeerden.

En in onze tijd is wetenschap onder druk komen te staan vanwege samenzweringstheorieën rond klimaatsepsis en antivaccinatie. Tezamen met aantijgingen over antisemitisme en woke zijn dat prachtige stokken om de wetenschappelijke hond mee te slaan. De grap is natuurlijk dat de antiwetenschappelijke stroming zelf ideologisch en politiek gemotiveerd is.

De Amerikaanse terminologie tref je ook in de Kamer en in het kabinet, zoals bij de VVD: minister van Defensie Yesilgoz sprak in 2022 tijdens de Schoon-lezing van 'wokisten' op universiteiten die de vrijheid

van meningsuiting en de academische vrijheid bedreigen. Regeringspartner VVD was het afgelopen jaar deel van een kabinet dat het mes zette in de wetenschappen.

Helaas stelt de inhoud van het coalitieakkoord ook niet gerust. De onafhankelijkheid van de wetenschap wordt nergens vastgelegd. En de wetenschap blijkt daarin een vehikel van de markt en het neoliberalisme: 'campussen worden versterkt als motoren van start-ups, scale-ups en samenwerking tussen onderwijs, onderzoek en bedrijfsleven.' (letterlijk uit het VVD-partijprogramma) Onderzoek naar duurzaamheid wordt niet gefinancierd. Maar het kabinet wil wel nog eens nauwere samenwerking tussen universiteiten en defensie met extra geld. Stel je even voor wat wij zeggen over Rusland als dit verklaart dat wetenschap zich dienstbaar hoort op te stellen voor defensie-industrie en economie.

Ook het nieuwe kabinet wil de academie sturen. Bestuurders, bijt van je af. Laat de academie dus een voorbeeld nemen aan Harvard-rector magnificus Alan Garber, die vorig jaar Trump ferm trotseerde: 'geen enkele regering mag dicteren wat particuliere universiteiten mogen onderwijzen, wie zij toelaten, in dienst nemen en welke studie- en onderzoeksgebieden ze mogen nastreven.' •

NILGUN YERLI

Wens de dieren een wereld zonder mensen

Ik was 7 jaar oud toen ik mijn allereerste vis 'bewust' at. Mijn vader nam me mee naar een restaurant en bij de entree was er een aquarium vol zeebaars en de ober zei: 'kies er een uit'. Ze zagen er allemaal hetzelfde uit, dus ik wees willekeurig naar een vis.

Tien minuten later lag die vis bij mij op het bord. Dood! Ik schrok en begon te huilen en zei dat ik het niet zou eten.

Toen zei mijn vader: 'een vis heeft maar één droom: om op een dag opgegeten te worden door iemand die hem waardeert en lekker vindt. Als jij het niet eet, is hij voor niets gestorven en is zijn droom niet waargemaakt.'

Ik at die dag drie vissen om hun droom waar te maken. Weet nu dat dat een illusie is en een van de vele sprookjes die mijn vader vertelde.

Met die gedachten was ik een vis aan het fileren en zag hoe de dode oogjes van het dier mij aankeken en ik dacht aan een zin van de filosoof Zawatski: 'ik wens de dieren een wereld zonder mensen'.

Vrienden kwamen bij mij eten: een vegetariër, flexitariër, veganist, carnivoor, een Joodse, een moslim en een hindoe. De Joodse en moslimvriendin eten geen varken, de hindoevriend eet geen koe, de vegetariër überhaupt geen vlees en de veganist geen vlees en zuivel-

producten. Koken voor deze groep was makkelijk: Thais eten bevredigt velen.

Eenmaal aan tafel, kijkend naar het plafond, zei een van hen: 'Nil, dit kan echt niet, al die halogeenvlampen. Je moet ledlampen nemen. Dit is slecht voor het milieu.'

'Ik vind het zonde om lampen die het nog doen weg te gooien', zei ik gegeneerd. 'Er is geen weg terug van de klimaatcrisis en we moeten allemaal ons consumptieve patroon aanpassen, toch?' ging hij verder.

Misschien vind ik dat wel de ergste soort mens: die zijn waarheid op de ander projecteert en, nog erger, bijna eist dat je hetzelfde moet vinden. Er wordt ons verteld hoe we de broeikasgassen verminderen door minder te kopen, minder te eten en minder fossiele brandstoffen te gebruiken. Daar kan ik in mee, maar moeten we niet vooral bij de macrocirkel zijn?

Alleen al in 2024 waren er 300 raketlanceringen naar een baan om de aarde, gedomineerd door raketten van de Amerikaanse, Russische en Chinese overheid en van bedrijven. Dat kost niet alleen vliegtuigbrandstof, maar ook veel zuurstof. Een lancering staat gelijk aan de vervuiling die 100 auto's in een jaar produceren. Beschadigt dat de atmosfeer niet?

De Belgische politicus Bruno

'De veganistische vriendin keek carnivoor Otto aan, die net een stuk vlees in zijn mond stopte'

Tobback gaf ooit het eerlijkste antwoord: 'Bijna elke politicus weet wat je moet doen om het klimaatprobleem aan te pakken. Er is alleen geen politicus die weet hoe hij nadien nog verkozen zal worden.'

Volgens Europese afspraken moeten we in 2030 zo'n 55 procent minder uitstoten dan in 1990, en in 2050 moeten we klimaatneutraal zijn. En ja, we moeten allen ons steentje daaraan bijdragen.

De veganistische vriendin keek carnivoor Otto aan, die net een stuk vlees in zijn mond stopte. 'Vlees zorgt voor 40 procent van de broeikasgassen. Voor 1 kilo vlees is 5 kilo plantaardig voer nodig. Vlees heeft zo'n grote klimaatimpact!' 'Je moet stoppen met vlees eten, Otto.

Denk aan al die kinderen die de aarde nog nodig hebben in de toekomst waarin jij en ik er niet meer zullen zijn.'

De enige praktiserende gelovige aan tafel barstte los: 'een fundamentalist die zijn geloof opdringt en je veroordeelt, is net zo radicaal als een veganist die de ander vlees verbiedt en oordeelt.' Toen werd het een oneindige discussie...

Otto, die een zomerhuis op Ibiza heeft en met zijn Cadillac Jeep aankwam, durfde amper nog iets te zeggen. Ik voelde als gastvrouw dat ik voor hem moest opkomen, al is dat moeilijk met standvastige eco-warriors aan tafel, en mede omdat ik iedereen wel begrijp vanuit hun standpunt en manier van leven en laten leven.

'Mag Otto nog wel bestaan volgens jullie?', vroeg ik in de meest neutrale vorm. 'Jazeker, maar dan moet hij wel zijn huis in het buitenland en daarmee zijn vluchten en zijn auto inleveren voor een gezondere aarde', zei de vriendin die vliegster is.

Het klonk klimaatvriendelijk, milieubewust en toch niet echt aardig. Als een pleidooi voor een ideaal een dreigement wordt, klinkt dat toch onfris. Ja, de wereld is aan een reset toe, maar gezond verstand ook. We kunnen elkaars vrijheid in de manier van leven toch niet belemmeren omdat wij de aarde willen redden. Of juist wel? ●

LEONTINE VREEKE

Wie mag het land of de stad vertegenwoordigen?

In het jaar dat ik 21 werd, ben ik via een colloquium doctum, oftewel een toelatingsonderzoek, naar het hbo gegaan. Omdat ik als eigenwijze 18-jarige zonder diploma van school was afgegaan, moest ik bewijzen dat ik het niveau aan zou kunnen.

In de klas was ik een paar jaar ouder dan de meeste van mijn klasgenoten. Hun leeftijd varieerde van 16 (!) tot maximaal 19.

In mijn eerste schooljaar, tijdens een les maatschappijleer of zoiets dergelijks, stelde de docent de vraag: 'Mag Leontine ons land vertegenwoordigen, bijvoorbeeld als minister-president?'

Wat de achtergrond en context was van de vraag, weet ik niet meer. De discussie die volgde, is me tot op de dag van vandaag bijgebleven. Misschien is het wel een van de redenen dat ik vecht voor mijn ruimte, voor mijn plek aan de tafel en om de weg vrij te maken voor iedereen die op mij lijkt.

Naar schatting, en herinnering, was zo'n 40 procent voor Leontine als president en 60 procent tegen. De belangrijkste reden om mij af te wijzen als mogelijke minister-president was mijn kleur en mijn afkomst. Gelukkig speelde mijn geslacht geen rol in de verhitte discussie.

Door het nieuws uit Frankrijk over Bally Bagayoko, burgemeester van Saint-Denis, geboren in Frankrijk en het kind van Malinese ouders, die sinds zijn aantreden vanwege zijn kleur te maken heeft met racistische aanvallen, komen de herinneringen aan dat klaslokaal stekend naar boven.

Bij tijd en wijle heb ik me overigens wel afgevraagd hoe didactisch onderlegd de docent in kwestie was. Wellicht had mijn forse postuur het ouder zijn dan de rest hem om de tuin geleid, waardoor hij dacht dat ik het wel zou kunnen dragen.

We zijn bijna dertig jaar verder. Wat er nu in Frankrijk gebeurt, is niet iets van alleen daar. Ook hier speelt nog steeds de vraag wie het *maatschappelijke recht* heeft om Nederland als minister-president, minister, burgemeester of wethouder te vertegenwoordigen. Dat het volgens de wet mag, wil nog niet zeggen dat de maatschappij iets accepteert.

In Kabinet-Jetten zitten twee vrouwen die niet in Nederland zijn geboren, waarvan er één een migratieachtergrond heeft. Niemand van kleur. En ja, ik weet dat er iemand van kleur was voorgedragen, maar het kan toch niet zo zijn dat door het wegvallen van dit individu, dit nu het resultaat is?

In heel het land worden er nu op gemeentelijk niveau coalitieakkoorden gevormd. Dat betekent dat de wethoudersposten ook verdeeld worden. Uit onderzoek, gehouden in 2023 door Floris Vermeulen, bleek dat slechts 5,9 procent van alle gemeenteraadsleden een migratieachtergrond had, tegenover ongeveer 25 procent van de bevolking. En als we vandaag de factor vrouw erin gooien, en gaan kijken op een hogere bestuurslaag zoals burgemeester, dan zien we dat van de 1708 wethouders en burgemeesters die Nederland kent, er slechts 10 vrouwen van kleur zijn die deze functies mogen beoefenen. Dat is 0,6 procent, zegt het onderzoek van Zahra Runderkamp.

Wie wordt hier vertegenwoordigd? En wie wordt gehoord, gezien en begrepen?

Ik zeg vaak dat ik niet meer dankbaarheid hoeft te tonen aan Nederland dan Linda, Roos of Jessica. Ik ben God dankbaar dat ik in dit land ben geboren. Punt. Maar deze cijfers tonen aan hoe ver we nog afstaan van een maatschappelijke acceptatie van artikel 1 van de Grondwet. Want als iedereen gelijk behandeld zou worden, zouden mensen met een migratieachtergrond en vrouwen van kleur meer terug te vinden zijn in deze rollen van betekenis.

En waar komt dit nu vandaan?

Een paar weken geleden was ik bij een bijeenkomst met als thema 'Vrouw van Kleur in de politiek'. Met de gemeenteraadsverkiezingen in het verschieft werd er gesproken over de kieslijsten en de uitdagingen die vrouwen van kleur in de politiek het hoofd moeten bieden.

Een van de sprekers was dr. Joyce Sylvester, een zwarte vrouw die (waarnemend) burgemeester is geweest van Anna Paulowna en Naarden. De titel van haar autobiografie is veelzeggend: '*Bent u de burgemeester?*'

Een dag eerder was ik op een congres geweest, de Route van de zwarte vrouw, georganiseerd door het 30 juni-1 juli comité van Den Haag. Meer dan driehonderd zwarte vrouwen, en een paar mannen, bij elkaar. Een ervaring om nooit te vergeten.

Drs. Araya Sumter, directeur-generaal Sociale Zekerheid en Integratie, was daar een van de sprekers. De eerste vrouw van kleur in deze functie. Dat we het zo moeten vermelden, zegt alles.

Soms word ik echt moe van de kleine stappen die we als Nederland zetten naar een echt divers land. De huidige politiek in binnen- en buitenland doet me ook echt de moed in de schoenen zakken. •

‘Ik vecht niet alleen voor de vrijheid van Oeigoeren’

De Oeigoerse activist Abdurehim Gheni Uyghur werd tijdens Chinees Nieuwjaar aangevallen door Chinees beveiligingspersoneel en stapte naar de politie. ‘Elke dreiging die jullie uiten, wordt officieel vastgelegd.’

● ABDUREHIM GHENI UYGHUR

De brute aanval die op 14 februari op mij werd gepleegd door een groep Chinese nationalistenvrijheid van Oeigoeren tijdens de viering van het Chinees Nieuwjaar, georganiseerd door de Chinese ambassade in het stadhuis van Den Haag, was geen incidenteel geweld. Het was niet alleen een aanval op mijn persoon, maar een terroristische aanslag op de Nederlandse democratie, de vrijheid en de rechtsstaat.

Op 11 maart informeerde de Nationale Politie mij dat er een officieel strafrechtelijk onderzoek is gestart op basis van artikel 300 van het Wetboek van Strafrecht. Vervolgens nam Slachtofferhulp Nederland contact met mij op voor een officieel gesprek op 7 april. Deze ontmoeting markeert een cruciaal keerpunt en een belangrijke stap in mijn lange zoektocht naar gerechtigheid.

Tijdens ons gesprek heeft de organisatie toegezegd mijn wettelijke rechten volledig te ondersteunen. Zij hebben beloofd nauw contact te onderhouden met de politie om het onderzoek naar de Chinese aanvallers te monitoren. Bovendien verzekerden zij mij dat, zodra het Openbaar Ministerie een besluit heeft genomen na het onderzoek, er een systematisch programma voor fysieke en psychologische ondersteuning zal worden opgezet.

Mijn rechten

In een officiële kennisgeving bevestigde de instantie dat ik als

slachtoffer van een strafbaar feit recht heb op de volgende wettelijke bepalingen:

1. Recht op informatie: het recht om volledig op de hoogte te worden gehouden van het proces en alle juridische stappen.
2. Recht op gratis hulp: het recht op professionele en kosteloze ondersteuning van organisaties zoals Slachtofferhulp Nederland.
3. Recht op bescherming: het recht op staatsbescherming om verder slachtofferschap te voorkomen.
4. Recht op het doen van aangifte: het recht om strafrechtelijke vervolging voort te zetten.
5. Recht op juridische hulp en een tolk: het recht op een advocaat en de diensten van een tolk.
6. Recht op schadevergoeding: het recht om een schadevergoeding te eisen van de Chinese aanvallers.
7. Recht op een respectvolle behandeling: het recht om gedurende het hele proces met waardigheid te worden behandeld.

Van deze rechten is het ‘recht op bescherming’ voor mij het meest essentieel. De dreiging die ik ervaar is geen willekeurig straatgeweld, maar een systematisch gevaar dat wordt aangestuurd door een staatsapparaat.

Iraanse activist doodgeschoten

Tijdens het gesprek heb ik ook gewezen op een ander ernstig incident: op 19 februari werd de Iraanse dissident Siamak Tadebbi op klaarlichte dag doodgeschoten in de straten van Schoonhoven. De brute liquidatie van een Iraanse activist die jarenlang in Nederland

ABDUREHIM GHENI UYGHUR POSEERT VOOR HET POLITIEBUREAU WAAR HIJ AANGIFTE DEED

woonde en actievoerde, heeft een zware psychologische druk op mij gelegd.

Iran is wereldwijd minder machtig dan China, en toch durven zij hun dissidenten op Europese bodem te elimineren. Als dat het geval is, wie kan dan garanderen dat China – de machtigste dictatuur ter wereld – mij niet als doelwit zal kiezen, aangezien ik een doorn in hun oog ben geworden?

Vrijheid van Oeigoeren

Ik ben een politiek activist die consequent zijn stem verheft tegen de bezetting en de systematische genocide door de Chinese overheid in Oost-Turkistan, van Amsterdam tot Genève en van Parijs tot het Nederlandse parlement. Mijn acties zijn een krachtig wapen tegen de valse propaganda van China.

Ik vecht niet alleen voor de vrijheid van de Oeigoeren; ik probeer de wereld te waarschuwen voor de Chinese dreiging en hun mislei-

dende praktijken, zodat anderen niet hetzelfde lot ondergaan. De genocide waar de Oeigoeren nu onder lijden, is de prijs die wordt betaald voor het misplaatste vertrouwen van de wereld in de leugens van China. Om deze reden heeft het Chinese regime mij tot hoofddoelwit gemaakt en proberen zij mij herhaaldelijk het zwijgen op te leggen via doodsb bedreigingen en geweld.

Daarom spreek ik niet enkel vanuit ‘angst’, maar stel ik een juridische eis: het ‘recht op bescherming’ dat de Nederlandse overheid mij heeft verleend, mag geen belofte op papier blijven; het moet fungeren als een reëel schild dat mijn leven beschermt tegen de extraterritoriale vervolging door China. Ik ben geen hulpeloos slachtoffer dat zich uit angst verstopt; ik ben een rechtmatige bewoner die vertrouwt op de wetten van het land dat mij opvangt, en ik eis dat de staat zijn plicht nakomt om mij te beschermen. ●

dK.Academie

voor €29,95 p.m.

Maandlijks
opzegbaar

dK.Academie is de community van lezers van het crossmedia-platform *de Kanttekening*.

Als actieve members staan we maandelijks stil bij een actueel of relevant thema, zoals terrorisme, geld, modern China of de Nederlandse rechtsstaat. Het gekozen thema ondersteunen we met het volgende:

- Maandelijks een boek uit de reeks *Elementaire Deeltjes* van Amsterdam University Press, waarover het *Nederlands Dagblad* recenseert: 'beter dan Google en Wikipedia samen', ter waarde van € 15,00 per titel.
- Toegang tot de luistercolleges van Home Academy ter waarde van € 12,50 per maand.
- Een abonnement op het maandblad van *de Kanttekening* inclusief digitale toegang ter waarde van € 12,95.
- Toegang tot maandelijkse meet-ups met boeiende sprekers en schrijvers, inclusief één introducé per keer.
- Interessante kortingen op culturele evenementen, films, theaters, musea, concerten, optredens en exposities.

Bovendien besteden we in *de Kanttekening* uitgebreid aandacht aan het thema van die maand. Je leest dan stukken van bekende en minder bekende schrijvers, allen experts in het desbetreffende vakgebied.

Word nu onderdeel van dK.Academie voor slechts € 29,95 per maand.

In samenwerking met:

